

NEDERLANDERS & MIGRATIE

KALEIDOS
RESEARCH 4

Kaleidos Research is hét onderzoeksbureau op het terrein van mondiale vraagstukken. Kaleidos Research onderzoekt hoe Nederlanders zich relateren aan de wereld en zich verhouden tot mondiale vraagstukken. We werken daarin samen met, en in opdracht van, overheid en politiek, maatschappelijke organisaties, wetenschap en bedrijfsleven. Maar ook informeert en betreft Kaleidos Research Nederlanders zelf bij deze mondiale vraagstukken.

Kaleidos Research is onderdeel van Stichting NCDO.

Heeft u vragen of opmerkingen over dit onderzoek of wilt u op de hoogte worden gehouden van nieuw onderzoek, neem dan contact op met Kaleidos Research via info@kaleidosresearch.nl.

Illustratie omslag: HH/ Michele Amoruso

ISBN: 978-90-74612-68-5

Amsterdam, augustus 2015

KALEIDOS
RESEARCH

Pakhuis de Zwijger
Piet Heinkade 181 H
1019 HC Amsterdam
www.kaleidosresearch.nl
twitter: @kaleidosR

NEDERLANDERS & MIGRATIE

EVELIEN BOONSTOPPEL
EDITH VAN EWIJK
ANNEMARIE VAN ELFRINKHOF

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	4
1. MIGRATIE: CIJFERS & ACTUALITEIT	7
1.1 Migratie in de wereld	7
1.2 Migratie naar Nederland	8
1.3 Opvattingen over migratie	11
2. INSCHATTING AANTAL MIGRANTEN	13
2.1 Hoeveel asielaanvragen?	13
2.2 Meer of minder aanvragen dan andere landen	14
2.3 Toename of afname?	14
2.4 Samenvatting	16
3. OPVATTINGEN OVER MIGRATIE(BELEID)	17
3.1 Reden voor verblijfsvergunning	17
3.2 Oplossing voor problemen in eigen land?	17
3.3 Nederlands asielbeleid: soft of streng?	20
3.4 Strengere grenscontroles	22
3.5 Economische ontwikkeling in land van herkomst	22
3.6 Samenvatting	24
4. MIGRATIE NAAR EUROPA	26
4.1 Gedeelde Europese verantwoordelijkheid?	29
4.2 Nederlandse bijdrage	30
4.3 Opvang van bootvluchtelingen	30

4.4 Samenvatting	33
5. HOUDING NADER VERKLAARD	34
5.1 Opleidingsniveau	34
5.2 Invloed actualiteit	35
5.3 Belang beeldvorming	37
5.4 Samenvatting	38
6. CONCLUSIE	40
ONDERZOEKSVERANTWOORDING	43
LITERATUUR	44

INLEIDING

Migratie is per definitie grensoverschrijdend. Al eeuwen verplaatsen groepen mensen zich van de ene plaats naar de andere, in de hoop op een beter bestaan. Afgelopen decennia zijn deze migratiestromen wereldwijd echter steeds diverser en daarmee onoverzichtelijker geworden. Daarnaast spelen er een aantal grote conflicten in de wereld. Dit zorgde in 2014 voor een recordaantal van 60 miljoen vluchtelingen. Vluchtelingenorganisatie UNHCR van de Verenigde Naties waarschuwt zelfs ‘dat de wereld afglijdt naar een gevaarlijk nieuw tijdperk van wereldwijde ontheemding’ (UNHCR 2015). Migratie is daarmee geworden tot een actuele grensoverschrijdende uitdaging die een beroep doet op de verantwoordelijkheid van vele partijen. De krantenkoppen van vandaag de dag maken de ernst van het probleem onmiskenbaar duidelijk: berichten over honderden bootvluchtelingen uit Afrika op zoek naar opvang in Europa, domineren regelmatig het nieuws.

Ook Nederland kan zich niet aan de gevolgen van deze migratiestromen onttrekken. In positieve zin betekent dit bijvoorbeeld dat migranten banen vervullen waar in Nederland maar moeilijk mensen voor te vinden zijn, zoals in de (tuin) bouw. De nadelige gevolgen zijn echter ook zichtbaar. Asielmigranten die recht hebben op een woning zorgen in sommige gemeentes voor een tekort aan sociale huurwoningen. Basisscholen trekken aan de bel vanwege de taalproblemen van kinderen van Oost-Europese migranten. Nederlandse vrachtwagenchauffeurs kampen in het Noord-Franse Calais met vluchtelingen die illegaal willen meeliften naar Engeland. En bootvluchtelingen komen aan op toeristische bestemmingen die ook onder Nederlanders populair zijn. Zo wordt ver weg opeens dichtbij. De toestroom van vluchtelingen stelt ook de Nederlandse verantwoordelijkheid en solidariteit op de proef. Om Zuid-Europese landen te ontlasten, stelde de Europese Commissie in april 2015 voor om lidstaten te verplichten een percentage van de vluchtelingen die in Italië en Griekenland aankomen op te vangen (Europese Raad, 2015). Hoewel dit voorstel door de lidstaten uiteindelijk is afgekeurd, staat het thema migratie hoog op de Europese agenda. Ook in eigen land

houdt het onderwerp de gemoederen bezig. Zo kwam de VVD in maart 2015 met het (door andere partijen zeer kritisch onthaalde) plan de grenzen te sluiten voor asielzoekers van buiten Europa. De zogenaamde ‘bed, bad en brood discussie’ over hoe om te gaan met de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers zorgde in 2014 bijna voor een kabinetscrisis. Eerder was - na druk vanuit de PvdA - het voorstel uit het Regeerakkoord om illegaliteit in Nederland strafbaar te stellen al geschrapt.

Ook onder de Nederlandse burgers stijgt de aandacht voor migratie. Het aantal mensen dat zich zorgen maakt over immigratie en integratie was eind 2014 verdubbeld ten opzichte van het jaar ervoor (Den Ridder, Den Draak, Van Houwelingen, & Dekker, 2014). Het thema staat nu op de vierde plaats van wat Nederlanders zien als het grootste probleem in ons land (Den Ridder, Dekker, & Van Houwelingen, 2015). Cijfers uit de Eurobarometer laten zien dat dit thema volgens Nederlanders voor Europa de grootste uitdaging van het moment is (European Commission, 2015). De helft van de Nederlanders noemt in mei 2015 immigratie als één van de twee meest belangrijke onderwerpen waar de Europese Unie op dit moment mee te maken heeft, een verdubbeling ten opzichte van november 2014. De Risico- en Crisisbarometer van het Ministerie van Justitie & Veiligheid registreert in juli 2015 voor het eerst dat Nederlanders zich specifiek zorgen maken over asielzoekers en bootvluchtelingen. Ook is in de afgelopen twee jaar het besef over het grensoverschrijdende karakter van migratie onder de bevolking gegroeid (Boonstoppel & Van Elfrinkhof, 2014).

Het probleembesef van de Nederlanders rondom het thema migratie lijkt dus toe te nemen. Maar wat betekent dit? Vinden zij dat het beleid strenger of juist soepeler moet? En ondersteunen Nederlanders de Nederlandse inzet om het probleem te helpen oplossen, of willen ze juist dat Nederland zich liever afzijdig houdt? Dit rapport probeert aan de hand van representatief onderzoek onder 1019 Nederlanders deze vragen te beantwoorden¹.

Het volgende hoofdstuk belicht kort het migratievraagstuk met de nadruk op actuele ontwikkelingen. Hoofdstuk 2 gaat in op de perceptie van de druk op Nederland, en hoofdstuk 3 analyseert de opvattingen van Nederlanders over het migratiebeleid. Hoofdstuk 4 zoomt in op migratie in Europa en hoofdstuk 5 probeert verschillen in houdingen te verklaren. De conclusies komen in hoofdstuk 6 aan de orde.

1

De gegevens zijn herwogen op geslacht, leeftijd, regio, opleiding en gezinsgrootte en vormen zo een representatieve afspiegeling van de Nederlandse samenleving. De meting is afgenomen in augustus 2014. In mei 2015 hebben we enkele vragen opnieuw gesteld.

BOX 1. MIGRANT, ASIELZOEKER, VLUCHTELING?

Asielzoekers, immigranten, vluchtelingen, illegalen: verschillende termen die veelal te pas en te onpas worden gebruikt*. Dit is verwarrend omdat de begrippen niet hetzelfde betekenen. *Migranten* verhuizen van het ene land naar het andere. Bij *emigratie* vertrekken Nederlanders naar het buitenland, bij *immigratie* gaat het juist om de vestiging van personen vanuit het buitenland in Nederland. Een asielzoeker is iemand die daarbij de bescherming van het vestigingsland inroept en asiel aanvraagt. Asielzoekers zijn niet altijd vluchtelingen. Asielzoekers worden pas als een *vluchteling* erkend wanneer in de asielprocedure is vastgesteld dat zij in het thuisland 'gegronde vrees hebben voor vervolging vanwege een godsdienstige of politieke overtuiging, nationaliteit, ras of het behoren tot een bepaalde sociale groep'. Zij (en directe familieleden) hebben daarmee recht op een verblijfsvergunning. Iemand die uit de armoede wil ontsnappen (*economische migratie*), is volgens de officiële definitie van het Vluchtelingenverdrag dus geen vluchteling en heeft daarmee geen recht op asiel. In Nederland beslist de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) of de asielzoeker terecht bang is voor vervolging en daarmee kan worden beschouwd als vluchteling. Wanneer de vrees voor vervolging onterecht blijkt te zijn, is men uitgeprocedeerd en wordt er

geen asiel verleend. Uitgeprocedeerde asielzoekers die vier weken na afwijzing van de asielaanvraag Nederland nog niet vrijwillig hebben verlaten, zijn *illegale vreemdelingen* of *ongedocumenteerden*. Onder deze groep vallen ook de immigranten die proberen buiten deze officiële procedure van de IND om in Nederland komen, of degene die hun verblijfsvergunning hebben laten verlopen. Illegaliteit is in Nederland niet strafbaar (een voorstel uit het Regeerakkoord om dit te veranderen werd in 2014 geschrapt), maar deze ongedocumenteerden hebben wel een vertrekplicht. Daarnaast zijn er immigranten die in Nederland willen komen wonen zonder dat ze vervolgd (menen) te worden in eigen land. Bijvoorbeeld *arbeidsmigranten* of *studiemigranten* die hier komen om te werken of te studeren. In deze gevallen moet er wel via een reguliere aanvraag bij de IND een verblijfsvergunning worden aangevraagd, maar geen bescherming (asiel). Dit zijn dan ook geen asielzoekers.

Bron: www.ind.nl

*Ook in de vragenlijst zijn de begrippen door elkaar gebruikt. We hebben bij iedere vraag geprobeerd de juiste en meest neutrale term te kiezen. We zijn ons er tegelijkertijd van bewust dat de verschillende termen verschillende associaties kunnen oproepen die de antwoorden mogelijk kunnen beïnvloeden (Van Gorp, 2006). In hoofdstuk 5 gaan we nader in op effect van terminologie en beeldvorming.

1. MIGRATIE: CIJFERS & ACTUALITEIT

1.1 MIGRATIE IN DE WERELD

Migratie is van alle tijden; al eeuwenlang verlaten mensen hun geboorteland om zich in een ander land te vestigen (Lucassen, Lucassen, & Manning, 2010). Toch wordt juist deze eeuw door sommige onderzoekers beschouwd als *'the age of migration'* (Castles, De Haas, & Miller, 2014). Deze benaming komt niet zozeer voort uit een explosieve toename in het aantal migranten. Hoewel het aantal migranten in absolute termen flink is toegenomen (een verdubbeling tussen 1960 en 2000) is het aantal migranten ten opzichte van de totale wereldbevolking niet gestegen. Nog geen 3% van de wereldbevolking is migrant en dat percentage is al tientallen jaren ongeveer gelijk (Czaika & De Haas, 2014). Wat de migratiebewegingen van deze tijd wél tot een nieuwe, unieke fase in de internationale migratie maken, is de toenemende diversiteit. Migranten vandaag de dag variëren onderling veel meer dan vroeger in bijvoorbeeld afkomst, sociale klasse en motieven. Zij leggen ook grotere afstanden af dan voorheen. Het in goede banen leiden van deze verspreiding is een uitdaging voor veel landen. Vestigingslanden worden geconfronteerd met een toenemende sociaal-culturele verscheidenheid van de bevolking, wat voor spanningen kan zorgen (zie box 2). Daarnaast verandert ook de richting van wereldwijde migratiebewegingen: veel voormalige emigratielanden, zijn nu immigratielanden (Czaika & de Haas, 2014). Waar vroeger bijvoorbeeld veel Europeanen naar de Verenigde Staten of Australië emigreerden, zijn het nu vooral Afrikanen en Aziaten die naar Europa migreren.

Naast deze toegenomen diversiteit in migratiestromen, wordt de huidige problematiek rondom migratie vooral gedomineerd door grote conflicten die op dit moment in de wereld spelen. Langdurige burgeroorlogen of onrust in landen zoals Syrië, Afghanistan en Somalië zorgde in 2014 voor het ongekende aantal van bijna 60 miljoen vluchtelingen, ontheemden of asielzoekers wereldwijd

(UHNCR, 2015). Een aanzienlijke stijging ten opzichte van 10 jaar geleden; toen waren er nog 37,5 miljoen mensen op de vlucht (ibid.). De druk op de regio waar deze conflicten plaatsvinden, is groot. Veruit de meeste vluchtelingen (85%) worden in Afrika of Azië opgevangen. Landen als Turkije, Pakistan, Libanon en Iran krijgen ieder te maken met de instroom van (ruim) 1 miljoen Syrische vluchtelingen (ibid.) De publieke voorzieningen en lokale infrastructuur kunnen deze bevolkingstoename maar nauwelijks aan. De nationale begroting komt in het gedrang omdat veel kosten moeten worden gemaakt om deze vluchtelingen op te vangen. De problemen rondom deze vluchtelingen krijgen in Europa vooral een gezicht door de drama's die zich afspelen in Europese wateren. Migranten – naast economische migranten uit Sahellanden vaak vluchtelingen uit Syrië en Eritrea die naar Libië zijn gereisd - proberen per boot het veilige Italië of Griekenland te bereiken. Deze Zuid-Europese landen kunnen de toestroom van vluchtelingen nauwelijks aan. Ook de veiligheid bij de Kanaaltunnel (die het Noord-Franse Calais met het Engelse Dover verbindt) staat onder druk. In 2015 werden al 37.000 migranten tegengehouden die via de Kanaaltunnel Groot-Brittannië probeerden te bereiken (Klumpenaar, 2015).

Migratie is vandaag de dag dus een wereldwijd en grensoverschrijdend probleem dat raakt aan vraagstukken rondom veiligheid, verantwoordelijkheid en rechtvaardigheid.

1.2 MIGRATIE NAAR NEDERLAND

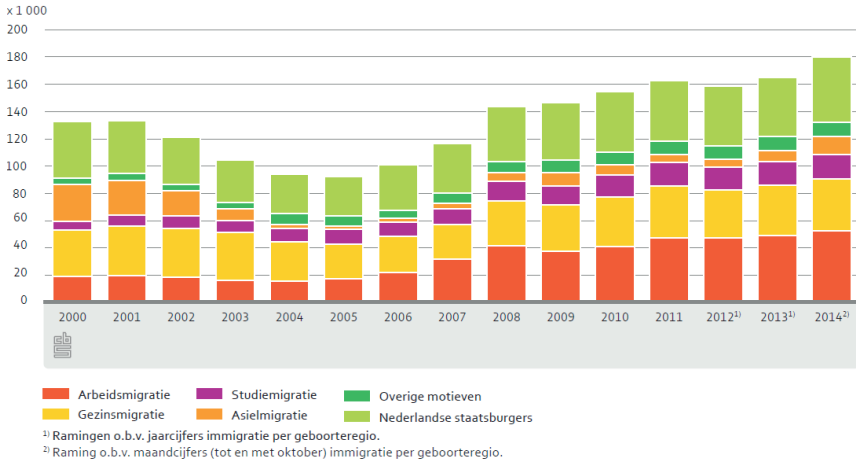
De migratiestromen die Nederland bereiken zijn in de afgelopen decennia zowel in omvang als in samenstelling veranderd. De “relatieve overzichtelijkheid” van de vestiging van gastarbeiders uit landen als Turkije, Marokko en Italië vanaf de vijftiger jaren van de vorige eeuw en de postkoloniale migratie uit Indonesië en Suriname heeft plaats gemaakt voor een “nieuwe onoverzichtelijkheid” (Engbersen, Snel, Leerkes, Van San, & Entzinger, 2003). Deze diversiteit is goed af te lezen uit cijfers van het CBS over de immigratiestromen naar Nederland in de afgelopen jaren. Tussen 2000 en 2005 nam het aantal migranten dat zich per jaar in Nederland vestigde eerst iets af. Na 2005 steeg het aantal migranten weer (zie afbeelding 1). Niet alleen het aantal migranten dat zijn weg naar Nederland vindt verloopt met pieken en dalen, ook de migratiemotieven zijn aan verandering onderhevig (Van Duin, Stoeldraijer, & Ooijevaar, 2015). Arbeidsmigratie stond rond de eeuwwisseling nog op de derde plek, maar is sinds 2007 de belangrijkste reden voor migratie naar Nederland. Ook het aantal studiemigranten nam de afgelopen jaren toe, terwijl het aantal asielmigranten tussen 2000 en 2005 juist sterk daalde (van ruim 27.000 in 2000 naar 2.200 in 2005). Ondanks dat dit aantal asielmigranten in de afgelopen twee jaar weer is toegenomen door de toestroom

BOX 2. SPANNINGEN IN DE SAMENLEVING

Een derde van alle vluchtelingen die in 2014 in Europa aankwamen vroeg in Duitsland asiel aan (Eurostat, 2015b). Dit aantal zal dit jaar naar verwachting nog eens verdubbelen naar 450.000 aanvragen. Het Duitse Centraal Bureau voor de Statistiek meldde begin augustus 2015 dat het aantal immigranten in Duitsland is gestegen naar het recordaantal van 11 miljoen (Carrel, 2015). De komst van deze immigranten lijdt tot verzet onder de Duitsers, vooral in het oosten van Duitsland. In het eerste half jaar van 2015 registreerde het Duitse Ministerie van Binnenlandse Zaken al 173 aanslagen op asielzoekerscentra, een verdriedubbeling ten opzichte van het jaar ervoor (Der Spiegel, 2015). Opvangplekken worden in brand gestoken en vluchtelingen weggepest. Ook in Zweden zorgt de toestroom van asielzoekers voor spanningen. Dit land neemt in verhouding tot de bevolking de meeste asielzoekers op van alle Europese landen. Vooral de stad Malmö (waar de etnische diversiteit onder de bewoners hoog is) wordt geteisterd door gewelddadige conflicten, waarbij onder meer moskeeën in brand worden gestoken. De invloed van de rechtse anti-immigratiepartij 'Zweden Democraten' (SD) groeit. Uit peilingen in juli 2015 blijkt dat 23 procent van de Zweden overweegt op deze partij te stemmen. Dat maakt de SD de tweede partij van het land (Nyheter Idag 2015). Extreemrechtse ideeën lijken in beide landen dus aan invloed te winnen. Toch benadrukken sommigen dat het Duitse geweld tegen asielzoekers vooral opportunistisch geweld gepleegd door "ongeorganiseerde

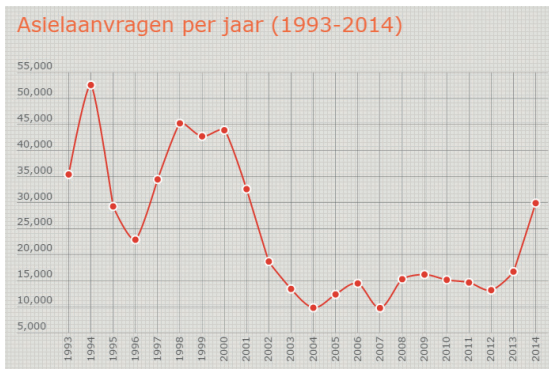
vrijbuiters" is (Verbij, 2015). Ook zijn er veel Duitse burgers die juist demonstreren tegen vreemdelingenhaat en vluchtelingen hulp aanbieden. Der Spiegel omschrijft het Duitsland van vandaag als een land in tweeën gedeeld: de ene helft van de bevolking is niet tolerant, de andere helft is juist meer dan ooit solidair met vluchtelingen en asielzoekers (Der Spiegel, 2015). Hoe dan ook, georganiseerd of niet, racistisch geweld in Duitsland en Zweden neemt toe. Bovendien lijdt de grote stroom immigranten niet alleen tot spanningen tussen de lokale bevolking en immigranten, ook migranten onderling krijgen het met elkaar aan de stok. Ook in Nederland is er onrust in de opvangcentra voor asielzoekers. In de eerste helft van 2014 registreerde het Centraal orgaan Opvang Asielzoekers (COA) ruim 2700 incidenten, waaronder intimidaties en bedreigingen, mishandelingen en zelfverbrandingen (Feenstra & Heijmans, 2015). Eind vorig jaar was er een aantal grote vechtpartijen in verschillende opvangcentra. Voormalig staatssecretaris Teeven (VVD, Veiligheid en Justitie) benadrukte echter dat deze onrust het natuurlijke gevolg is van het wonen op een beperkt oppervlak van mensen met diverse achtergronden. Volgens Teeven hebben de meeste spanningen geen etnische of religieuze oorsprong (Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2015). Tegelijkertijd erkende hij dat de hoge asielinstroom in Nederland en de toename van opvangplaatsen een grote druk uitoefent op het draagvlak in de Nederlandse samenleving voor de opvang van asielzoekers.

van oorlogsvluchtelingen uit Syrië en Eritrea, ligt de huidige asielmigratie nog altijd ver onder het niveau van rond de eeuwwisseling² (zie ook afbeelding 2).

AFBEELDING 1

Ontwikkeling in immigratie naar Nederland naar motieven sinds 2000 (Van Duin et al., 2015).

AFBEELDING 2

Asielaanvragen per jaar in Nederland 1993-2014. (VluchtelingenWerk Nederland, 2014).

2

Er zijn verschillende verklaringen voor de scherpe afname in het aantal asielzoekers tussen 2000 en 2005. Een mogelijke verklaring is de invoering van de nieuwe en strengere Vreemdelingenwet in 2001. Ook nam het aantal asielzoekers uit Afghanistan en het voormalige Joegoslavië sterk af (Jennissen, 2011).

1.3 OPVATTINGEN OVER MIGRATIE

Migratie is een vraagstuk waar ook Nederland dus onmiskenbaar mee te maken heeft. Wat Nederlanders over migratie en migranten denken raakt aan verschillende aspecten. Enerzijds gaat het om de welwillendheid tegenover de vestiging van 'vreemden' in eigen land. Dit heeft te maken met tolerantie, en attitudes als racisme, nationalisme en xenofobie (Hainmueller & Hopkins, 2014). Daarnaast doen migratievraagstukken een beroep op het inlevingsvermogen of empathie. In hoeverre heeft men begrip voor een oorlogsvluchteling die op zoek is naar een veilige plek? En in hoeverre kan men zich inleven met iemand die aan de armoede in eigen land wil ontsnappen? Naast tolerantie en empathie, gaat migratie – gezien het grensoverschrijdende karakter – ook over opvattingen over (gedeelde) verantwoordelijkheid. Hoe zien Nederlanders de rol van Nederland binnen Europa? Hoe staat het met de onderlinge solidariteit tussen de landen? Dit element lijkt met het oog op de problematiek rondom bootvluchtelingen die in grote getale de Zuid-Europese landen proberen te bereiken, actueler dan ooit.

De houding tegenover migratie beslaat dus een combinatie van factoren. Al deze elementen (tolerantie, empathie, solidariteit, gedeelde verantwoordelijkheid) hangen met elkaar samen: Nederlanders die minder enthousiast zijn over Europa, vinden bijvoorbeeld ook vaker dat er teveel nationaliteiten wonen in Nederland (Huijnk & Dagevos, 2012). Deze zogenaamde 'globaliseringskwesaties' zouden zelfs een nieuwe scheidslijn in Nederland vormen (Bovens, Dekker, & Tiemeijer, 2014). Opleidingsniveau en mate van institutioneel vertrouwen bepalen aan welke kant van de lijn iemand zich bevindt. Hoogopgeleiden hebben vaak een meer open houding, terwijl lager opgeleiden zich juist meer gesloten opstellen. Deze laatste groep kenmerkt zich ook door meer wantrouwen: zij hebben over het algemeen maar weinig vertrouwen in politieke instellingen zoals rechters en Europa.

1.3.1 Ontwikkeling sinds 2000

Hoewel Nederlanders zichzelf graag aan de wereld presenteren als een tolerant en open volk, laat onderzoek zien dat al ruim 25 jaar een aanzienlijk deel van de bevolking negatief is over het aantal nationaliteiten in Nederland (Huijnk & Dagevos, 2012) (Breugelmans, Van de Vijver, & Schalk-Soekar, 2009)³. Dit aantal schommelt door de jaren heen rond de veertig procent. Rondom de eeuwwisse-

3

Beide onderzoeken benadrukken de stabiliteit van de opvattingen over multiculturalisme op basis van trendonderzoek. De conclusie die Breugelmans, van de Vijver & Schalk-Soekar trekken is alleen iets positiever: zij benadrukken juist dat Nederlanders al jaren vrij positief zijn over multiculturalisme, wijzend op de grote groep neutralen.

ling piekt deze onvrede over het multiculturalisme in Nederland: 53% vindt in 2000 dat er teveel nationaliteiten in Nederland wonen (ibid: 32). Publicist Paul Scheffer zet in die periode met een krantenartikel over het ‘multiculturele drama’ de discussie in Nederland stevig op de kaart (Scheffer, 2000). Critici richten hun pijlen voornamelijk op de moeizame integratie van de voormalige gastarbeiders uit Marokko en Turkije en hun kinderen. Na de aanslagen in New York op 11 september 2001 gepleegd door moslim-extremisten groeit bovendien de aandacht voor terrorisme. De moord op politicus Pim Fortuyn in 2002 en cineast Theo van Gogh in 2004 (beide kritisch op de integratie van met name moslimmigranten) verscherpen het debat. Geert Wilders – kritisch op de islam, Europa en de multiculturele samenleving - richt in 2005 zijn Partij voor de Vrijheid (PVV) op en behaalt bij de Tweede Kamer Verkiezingen in juni 2010 23 zetels. Dit maakt de PVV de derde partij van het land.

De afgelopen jaren is de discussie rondom immigratie en integratie in Nederland weer verstomd. De financiële crisis maakt dat de aandacht verschuift naar meer economische onderwerpen, zoals werkgelegenheid en overheidsbezuinigingen. Het beeld dat Nederlanders hebben van de multiculturele samenleving wordt in diezelfde tijd iets positiever. In vergelijking met 2008 vinden in 2012 bijvoorbeeld minder mensen dat er te veel mensen van een andere nationaliteit in Nederland wonen of dat Nederland een prettiger land zou zijn als er minder immigranten waren (Huijnk & Dagevos 2012: 33). De economische crisis lijkt dus geen duidelijke zichtbare negatieve invloed te hebben gehad op opvattingen over minderheden. Juist nu de crisis weer op haar retour lijkt te zijn, groeit de aandacht weer voor het thema immigratie en integratie. Het staat met een vierde plaats van problemen waar Nederlanders zich zorgen over maken, weer prominent op de agenda (Den Ridder et al., 2015). Nederlanders zeggen ongerust te zijn over het aantal immigranten en over hoe er met asielzoekers wordt omgegaan. Ook maakt men zich zorgen over gebrekkige integratie en toenemend extremisme (ibid.). Bovendien is migratie volgens Nederlanders het grootste probleem waar Europa op dit moment mee te kampen heeft (European Commission, 2015).

Het volgende hoofdstuk gaat in op de perceptie van Nederlanders over de aantallen migranten die naar Nederland komen.

2. INSCHATTING AANTAL MIGRANTEN

Hoe groot is de druk van migranten op Nederland volgens Nederlanders? Hebben ze een realistisch beeld van het aantal aanvragen, zowel absoluut als in vergelijking met andere (buur)landen? Dit hoofdstuk zoomt hier nader op in.

Het is belangrijk om de perceptie van het aantal migranten dat jaarlijks naar Nederland komt te polsen, omdat dit zeer waarschijnlijk ook de opvattingen over migratie in het algemeen beïnvloedt. Zo zullen Nederlanders die het idee hebben dat het land ‘overspoeld’ wordt door migranten, eerder strengere grenscontroles aanmoedigen dan Nederlanders die denken dat het allemaal wel meevalt met het aantal migranten. Eerder onderzoek heeft al laten zien: hoe groter de overschatting, hoe negatiever de beeldvorming over immigranten (Herda, 2010); (Blinder, 2012)⁴. Niet alleen het absolute aantal aanvragen, ook de inschatting van het *relatieve* aantal aanvragen ten opzichte van naburige landen is van belang. Vooral wanneer we het hebben over de mate waarin Nederlanders het oplossen van problemen rondom migratie zien als een gedeelde verantwoordelijkheid van Europese landen. Als Nederlanders denken dat de druk op Nederland relatief gezien al best groot is, zal men eerder naar andere Europese landen wijzen om migranten op te vangen dan dat zij van mening zijn dat Nederland zich extra moet inzetten.

2.1 HOEVEEL ASIELAANVRAGEN?

De cijfers laten zien dat de Nederlandse bevolking het aantal asielaanvragen dat Nederland in 2013 te verwerken kreeg verschillend inschatten⁵. In werkelijkheid

4

De volgorde van deze relatie is niet duidelijk. Overschat men het aantal omdat men negatief denkt over immigranten, of denkt men negatief over immigranten omdat men het aantal overschat? Herda (2010) laat zien dat overschatting eerder het resultaat van een negatieve houding is, dan andersom.

5

De vragenlijst is afgenomen in augustus 2014. In de vragen wordt er verwezen naar ‘vorig jaar’. Dit is van augustus 2013 tot augustus 2014. Omwille van de leesbaarheid en een zorgvuldige verwerking van de cijfers, verwijzen wij ofwel naar 2013 (jan tot dec) ofwel naar 2014 (jan tot dec) in de tekst.

vroegen 17.190 mensen asiel aan (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2014)⁶. De meeste Nederlanders schatten dit aantal juist in: ruim een derde (38%) kiest de antwoordcategorie tussen de 10.000 en 25.000 aanvragen (zie figuur 1). Een nagenoeg even grote groep (30%) overschat het aantal aanvragen. Een kwart denkt dat Nederland tussen de 25.000 en 100.000 aanvragen te verwerken kreeg. Zes procent denkt zelfs dat er meer dan 100.000 aanvragen zijn geweest. Een veel kleinere groep (11%) denkt dat er in 2013 minder dan 10.000 aanvragen waren.

2.2 MEER OF MINDER AANVRAGEN DAN ANDERE LANDEN?

Bijna twee op de vijf Nederlanders (38%) denkt dat Nederland (veel) meer aanvragen te verwerken krijgt dan de landen om ons heen (zie figuur 2). Dat is ruim twee keer zo veel als het aantal Nederlanders dat denkt dat dit (veel) minder is. Ruim een derde (35%) denkt dat het aantal asielaanvragen in Nederland gelijk is aan het aantal asielaanvragen in naburige landen.

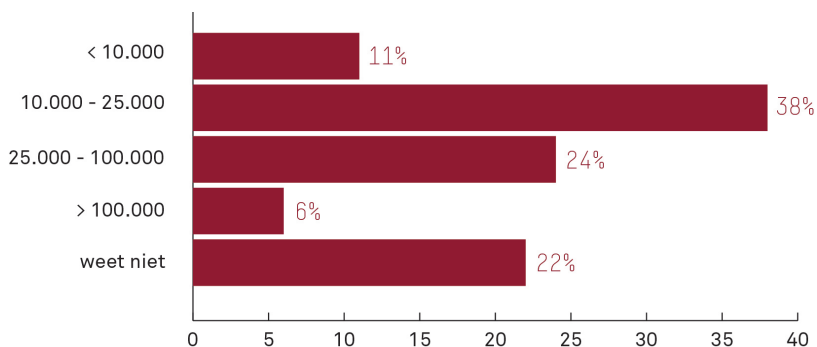
In werkelijkheid ontving Nederland in 2013 - zowel in absolute zin als in verhouding tot de bevolkingsgrootte - minder aanvragen dan de buurlanden België, Duitsland en Frankrijk (Eurostat, 2014). In 2014 lagen deze verhoudingen anders en was de (relatieve) druk op Nederland iets groter. Hoe dan ook, Nederland was de afgelopen twee jaar zeker geen koploper als het gaat om het aantal asielaanvragen. In 2014 kreeg Nederland 4% van alle aanvragen in Europa te verwerken (Eurostat, 2015a). Ter vergelijking: een derde van alle vluchtelingen die in Europa aankwamen vroeg in Duitsland asiel aan. Zweden, Italië en Frankrijk kreeg samen ook een derde van alle aanvragen in 2014 te verwerken (ibid.). Wat betreft het aantal aanvragen ten opzichte van de bevolking, kregen Zweden, Hongarije, Oostenrijk, Malta, Denemarken en Duitsland meer aanvragen te werken dan Nederland (ibid.). Een grote groep Nederlanders overschat dus de relatieve druk op Nederland wat betreft het aantal asielaanvragen in vergelijking met andere Europese landen.

2.3 TOENAME OF AFNAME?

In mei 2014 kwam (voormalig) staatssecretaris Teeven van Justitie en Veiligheid met verontrustende cijfers: als de exponentiele groei in het aantal vragen van Eritreeërs in de maanden april en mei zou aanhouden, zouden er in 2014 ruim

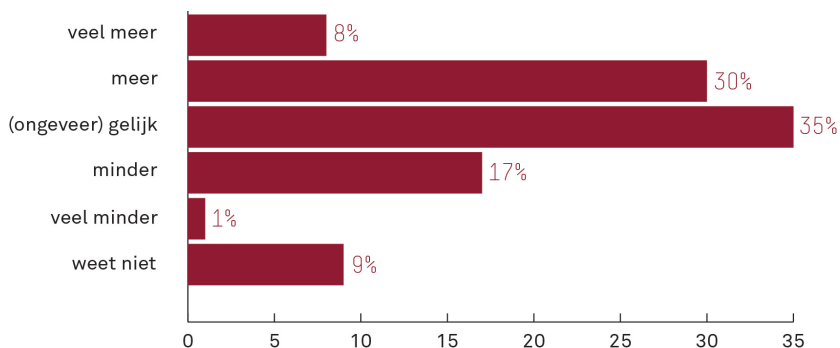
6

Voor de volledigheid en vergelijkbaarheid verwijzen wij hier naar het totaal aantal lopende asielaanvragen. Dit zijn eerste aanvragen, herhaalde aanvragen en (aanvragen van) nareizende gezinsleden bij elkaar opgeteld. De laatste groep hoeft sinds 2014 geen asielaanvraag meer in te dienen, en worden sindsdien als aparte groep gedocumenteerd (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2015a).

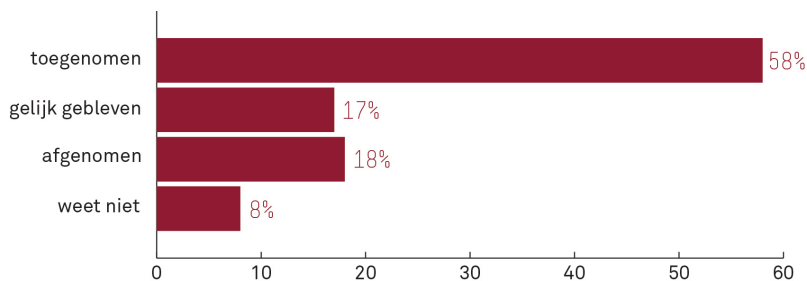
FIGUUR 1

Wat denkt u: hoeveel migranten vroegen vorig jaar asiel aan in Nederland?

FIGUUR 2

Denkt u dat Nederland gemiddeld meer of minder asielaanvragen krijgt dan de landen om ons heen, zoals België, Duitsland en Frankrijk?

FIGUUR 3

Denkt u dat het aantal asielverzoeken in Nederland in het afgelopen jaar is toegenomen, gelijk gebleven of is afgenomen?

65.000 asielaanvragen worden gedaan: ruim drie keer zoveel als het jaar ervoor (de Volkskrant, 2014). Uiteindelijk bleek deze verwachting niet uit te komen. De maanden april en mei bleken uitschieters en daarna daalde het aantal aanvragen van Eritreeërs weer snel. Toch was er in 2014 sprake van een aanzienlijke stijging van het totaal aantal aanvragen: dit aantal steeg van 17.190 in 2013 naar 29.890 in 2014 (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2015a). Naast de kortstondige piek in het aantal aanvragen van vluchtelingen uit Eritrea, is deze groei bijna in zijn geheel te verklaren door een stijging van het aantal vluchtelingen uit Syrië. Deze groep beslaat in 2014 39% van alle asielaanvragen in Nederland (ibid.).

De meerderheid van de Nederlanders (57%) denkt terecht dat er een toename is in het aantal aanvragen (zie figuur 3). Een op de vijf (18%) denkt dat deze aanvragen zijn afgenomen. Een nagenoeg even grote groep (17%) denkt dat dit aantal gelijk is aan het jaar ervoor, en 8% geeft aan geen idee te hebben.

2.4 SAMENVATTING

Al met al schatten Nederlanders de druk van het aantal asielvragen in Nederland vrij hoog in. De meerderheid is zich ervan bewust dat het aantal aanvragen is toegenomen. Ook is het merendeel er – onterecht - van overtuigd dat Nederland (veel) meer aanvragen te verwerken kreeg dan de omringende buurlanden. Daarnaast wordt het absolute aantal door ongeveer een derde (fors) te hoog ingeschat. Er is een samenhang tussen de drie inschattingsvragen: Nederlanders die het aantal aanvragen overschatten, denken ook vaker dat Nederland meer aanvragen dan andere landen krijgt. Ook menen zij vaker dat het aantal aanvragen toe neemt.

3. OPVATTINGEN OVER MIGRATIE (BELEID)

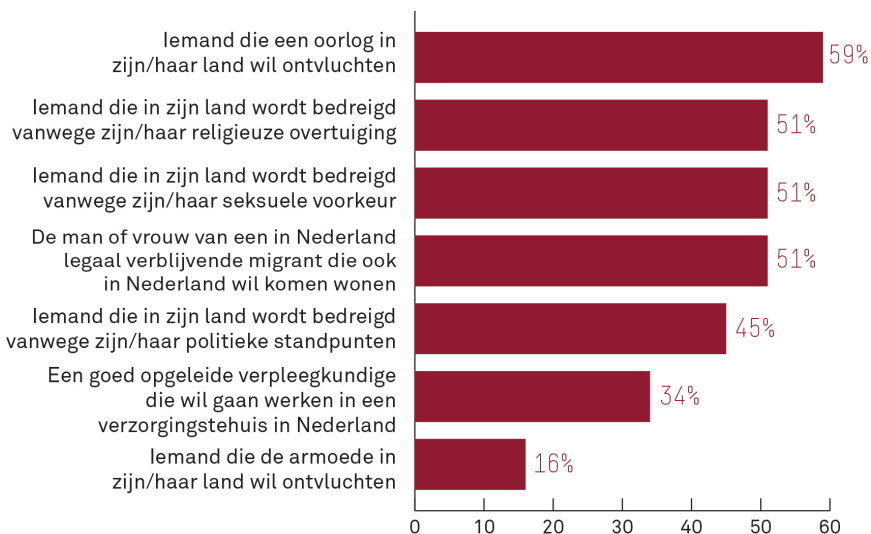
In het vorige hoofdstuk keken we naar de perceptie en de kennis van Nederlanders over het aantal asiolverzoeken dat Nederland jaarlijks krijgt. In dit hoofdstuk kijken we hoe het Nederlandse publiek aankijkt tegen migratie en het (Nederlandse) asielbeleid.

3.1 REDEN VOOR VERBLIJFSVERGUNNING

Zoals in box 1 beschreven staat, kan men in Nederland op verschillende gronden in aanmerking komen voor een verblijfsvergunning. Wat vinden Nederlanders een goede reden om een migrant een verblijfsvergunning te verlenen? Het ontvluchten van armoede (officieel geen reden voor asiel) kan op de minste steun rekenen: slechts 16% vindt dit een goede reden voor een vergunning (zie figuur 4). Ongeveer de helft steunt het verlenen van verblijfsvergunning aan iemand die in eigen land voor religieuze of politieke standpunten dan wel seksuele voorkeur wordt vervolgd. Ook vindt de helft (51%) gezinshereniging een valide reden. Iemand die een oorlog ontvlucht moet volgens Nederlanders de meeste kans maken: 59% vindt dit een goede reden om een verblijfsvergunning te verlenen. Een aanvullende stelling laat zien dat bijna de helft (47%) het ermee eens is dat Nederland altijd migranten moet blijven toelaten die een veilige verblijfplaats nodig hebben (zie figuur 5). Een kwart (24%) is het hier niet mee eens.

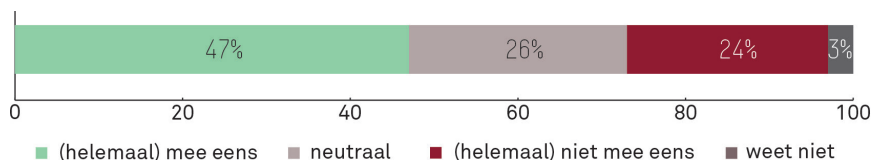
3.2 OPLOSSING VOOR PROBLEMEN IN EIGEN LAND?

Niet alleen kan men iemand een verblijfsvergunning gunnen vanuit morele overwegingen, ook eigen belang zou een rol kunnen spelen. Migratie kan volgens deze redenering mogelijk een antwoord zijn op problemen in eigen land, zoals een tekort aan arbeidskrachten als gevolg van onder meer vergrijzing. De Commissie Arbeidsparticipatie (Advies Commissie Arbeidsparticipatie, 2008) berekende dat het tekort aan arbeidskrachten in Nederland in 2040 zou kunnen oplopen tot 700.000 werknemers. De verwachting is dat vooral in de zorg de nood hoog zal worden; het SCP voorspelt dat er in 2030 een tekort is aan 250.000 mensen (Eggink, Oudijk, &

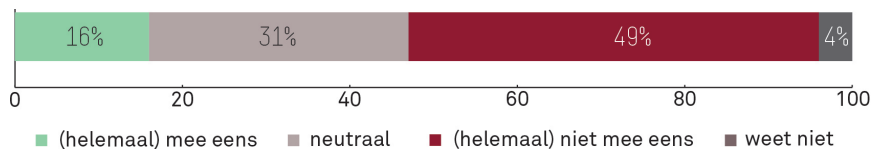
FIGUUR 4

In hoeverre bent u het er mee eens of oneens dat de Nederlandse overheid aan personen die om de volgende redenen in ons land willen wonen, een verblijfsvergunning geeft? (% (helemaal) mee eens, n=1019)

FIGUUR 5

“Nederland moet altijd migranten blijven toelaten die een veilige verblijfplaats nodig hebben”

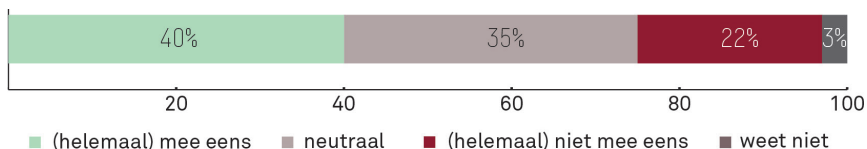

FIGUUR 6

“Jonge migranten die in Nederland komen wonen kunnen een oplossing zijn voor het vergrijzingsprobleem in Nederland”

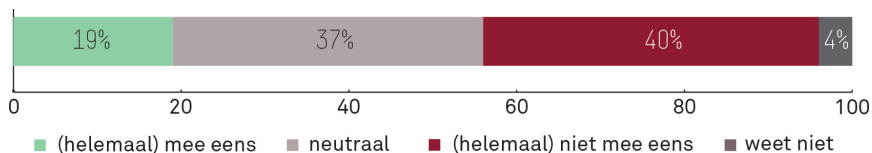
Woittiez, 2010). Jonge (werk)migranten zouden een oplossing kunnen zijn voor deze vergrijzing van de arbeidsmarkt (Muysken & Ziesemer, 2011). Al eerder lieten we zien dat sinds 2007 arbeidsmigratie het belangrijkste motief is onder migranten naar Nederland. Heel reëel vinden Nederlanders dit scenario echter niet: slechts 16% denkt dat jonge migranten een oplossing kunnen zijn voor het vergrijzingsprobleem in Nederland (zie figuur 6). De helft (49%) denkt dat dit geen oplossing is, een conclusie die overigens gedeeld wordt door het CPB in een in 2003 verschenen rapport (Roodenburg, Euwals, & Ter Rele, 2003). Ook is maar 1 op de 3 Nederlanders overtuigd dat een goed opgeleide verpleegkundige die in een verzorgingstehuis in Nederland wil gaan werken een verblijfsvergunning verdient: dit is – na het ontvluchten van armoede – de op 1 na minst gesteunde reden (zie figuur 1). Meer recent wijst de WRR in het rapport ‘In Betere Banen’ (Holtslag, Kremer, & Schrijvers, 2012) erop dat het lastig is om uitspraken te doen over het effect van arbeidsmigratie. Hiervoor is inzicht nodig in de vraag wie er precies nodig is op de toekomstige Nederlandse arbeidsmarkt. Dit laat zich maar moeilijk voorspellen aangezien zij het resultaat is van een verzameling aan (complexe) factoren.

Volgens Nederlanders zijn migranten dus geen oplossing voor het vergrijzingsprobleem of de personeelstekorten in de zorg. Migranten zijn volgens Nederlanders juist eerder een bedreiging dan een oplossing: 2 op de 5 (40%) is van mening dat migranten die naar Nederland komen banen van Nederlanders in pikken (zie figuur 7). Een veel kleiner deel (19%) ziet migranten als een verrijking voor onze samenleving (zie figuur 8).

FIGUUR 7

“Migranten die naar Nederland komen pikken banen van Nederlanders in.”

FIGUUR 8

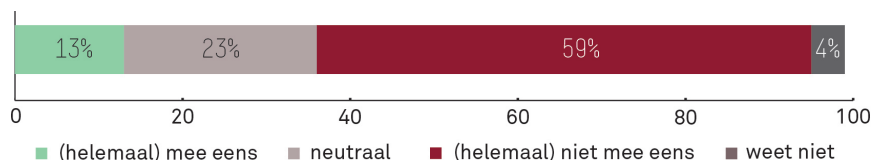
“Migranten die in Nederland komen wonen verrijken onze samenleving”

Zo bezien heeft ons land volgens Nederlanders niet direct een eigen belang bij het verlenen van vergunningen aan migranten die om diverse redenen het land willen komen wonen.

3.3 NEDERLANDS ASIELBELEID: SOFT OF STRENG?

Volgens het Regeerakkoord uit 2012 is “ons immigratiebeleid restrictief, rechtvaardig en gericht op integratie” (“Regeerakkoord VVD-PvdA”, 2012). Enerzijds is het beleid dus beperkend, maar tegelijkertijd meent het humaan te zijn. Maakt dit het beleid nou soft of streng? Daarover verschillen de meningen, ook binnen de politiek. De PVV pleit in het partijprogramma onder meer voor een quotum van niet meer dan 1000 asielzoekers per jaar en een immigratiestop voor mensen uit islamitische landen (Partij voor de Vrijheid, 2012). Maar ook de VVD kwam in maart 2015 nog met het voorstel vluchtelingen uit landen buiten Europa voortaan te weren. Bijna alle andere politieke partijen reageerden zeer kritisch op het plan van de VVD. Zo noemde PvdA-leider Samsom het voorstel “volstrekt onaanvaardbaar” en in strijd met internationale solidariteit en barmhartigheid waar zijn partij voor staat. Volgens Vluchtelingenwerk moet het Nederlandse asielbeleid zich meer richten op het actief bieden van bescherming, in plaats van asielzoekers “het nadeel van de twijfel te geven” (VluchtelingenWerk Nederland, 2013).

Wat denken Nederlanders? Slechts 13% onderschrijft de stelling dat het Nederlandse asielbeleid te streng is (zie figuur 9). Zes op de tien (59%) is het hier niet mee eens. Met andere woorden: zij zouden het asielbeleid wel eens te soft kunnen vinden. Een kwart (23%) is het niet eens met de stelling dat het beleid te streng is, maar ook niet oneens. Een peiling in maart 2015 van onderzoeksbureau Ipsos lijkt te bevestigen dat Nederlanders het asielbeleid te uitnodigend vinden: 52% denkt dat terroristen door het huidige asielbeleid te makkelijk hun weg kunnen vinden naar Nederland (Benschop, 2015). Ook het SCP meldt in juni 2015 dat veel Nederlanders zich zorgen maken over het soepele asielbeleid (Den Ridder et al., 2015).

FIGUUR 9
“Het Nederlandse asielbeleid is te streng”

BOX 3. INTERNATIONALE VERGELIJKING LASTIG TE MAKEN

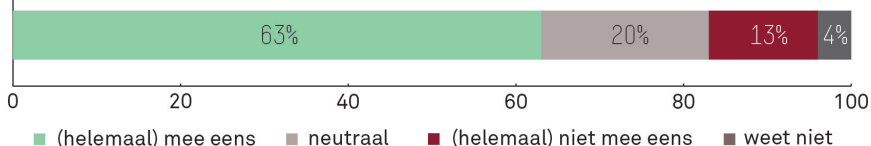
Krijgt Nederland nou relatief veel of weinig asielaanvragen? En is het Nederlands asielbeleid streng of soft in vergelijking met omliggende landen? Vaak worden uitspraken over de ‘softheid’ van het beleid gedaan op basis van het aantal succesvolle aanvragen (het zogenaamde toekenningspercentage). In Nederland werd in 2014 uiteindelijk twee derde van alle asielzoekers die in Nederland een aanvraag indienden ook daadwerkelijk officieel opgenomen in het bevolkingsregister (Eurostat, 2015a). In Frankrijk was dit bij minder dan een kwart van alle aanvragen het geval (ibid.) Internationale vergelijkingen op basis van deze cijfers zijn echter maar moeilijk te maken omdat de administratie tussen landen verschilt (Grütters, 2006). Daarnaast trekken de landen ook verschillende groepen asielzoekers van verschillende nationaliteiten aan. Dit heeft te maken met historische en culturele achtergronden (Böcker & Havinga, 1998), (Zetter, Griffiths, Ferretti, & Pearl, 2003). Zo trekken op dit moment relatief veel vluchtelingen uit oorlogsgebieden (Syrië en Eritrea) naar Nederland. De kans op asiel voor deze nationaliteiten is – gezien de conflictsituatie in herkomstland – relatief groot, wat zich uit in hoge toekenningspercentages. Zo werd in 2014 onder de Eritreërs en Syriërs die naar Nederland komen 91% van alle asielaanvragen erkend (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2015). Dit hoge percentage zegt echter niet per definitie iets over de ‘softheid’ van het beleid. Integendeel:

bij een streng beleid zullen migranten uit niet-conflictgebieden waarschijnlijk eerder uitwijken naar landen waarvan ze vooraf denken dat ze meer kans maken op asiel (het zogenaamde ‘waterbedeffect’). Het aantal aanvragen van migranten uit landen met weinig slagingskans wordt daarmee kleiner. Als tegelijkertijd de groep migranten uit oorlogsgebieden gelijk blijft (of groeit) dan stijgt het toekenningspercentage, ondanks (of beter gezegd: dankzij) een absolute afname in het aantal aanvragen als gevolg van het wegblijven van groepen die weinig kans op asiel maken. Overigens wordt dit zogenaamde ‘waterbedeffect’ of ‘aanzuigende werking’ als gevolg van strenge beleidsmaatregelen elders door experts genuanceerd. Zij menen dat het asielbeleid in het land van bestemming niet tot nauwelijks van invloed is op de keuze voor een land, aangezien veel asielzoekers daar simpelweg niks over weten. Enkel de looptijd van de aanvraagprocedure lijkt ertoe te doen (waarbij geldt dat een langere wachttijd aantrekkelijker is voor asielmigranten) (Grütters, 2006). Factoren die wel een rol spelen zijn onder meer de geografische ligging, reisopties en de routes van mensensmokkelaars (Robinson & Segrott, 2002). Zo is het momenteel voor smokkelaars lucratief om migranten te verleiden om naar Groot-Brittannië af te reizen. Omdat deze bestemming relatief lastig te bereiken is, kunnen smokkelaars op deze manier veel verdienen met hun ‘diensten’ (De Wit, 2015).

3.4 STRENGERE GRENSCONTROLES

In veel Europese landen lag de afgelopen decennia de nadruk op een verscherping van het (nationale) asielbeleid (Crawley, 2010). Deze restricties - zoals uitgebreidere procedures, strengere visa eisen en inburgeringstoetsen - moeten (illegale) migratie tegen gaan. In Denemarken kondigde de nieuw aangetreden regering eind juni 2015 aan de grenscontroles te verscherpen om zo illegalen en smokkelaars buiten te houden (de Volkskrant, 2015a). Het Hongaarse parlement stemde in juli 2015 voor strengere asielprocedures en het bouwen van een 175 kilometerlang hek langs de grens van Servië. Dit moet de explosief groeiende stroom vluchtelingen die via de zogenaamde Balkanroute het land binnenkomen, afremmen. Ook de Europese Raad zet in op militaire patrouilles op zee in de hoop bootvluchtelingen en smokkelaars af te schrikken de overtocht te maken (Europese Raad, 2015).

Nederlanders lijken achter deze restricties te staan. Ruim 6 op de 10 (63%) van mening is dat strenge grenscontroles een goede manier zijn om ervoor te zorgen dat er minder migranten Nederland binnenkomen (zie figuur 10). Of strenge grenscontroles migranten werkelijk buiten de deur kunnen houden, is echter nog maar de vraag (zie box 4).

FIGUUR 10

“Strenge grenscontroles zijn een goede manier om ervoor te zorgen dat er minder migranten Nederland binnenkomen”.

3.5 ECONOMISCHE ONTWIKKELING IN LAND VAN HERKOMST

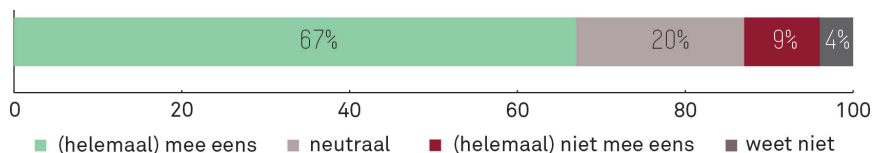
Misvatting of niet, Nederlanders lijken in ieder geval te kiezen voor een beleid dat de eigen landgrenzen streng(er) inspecteert. Om migratie verder in te dammen zoekt men ook naar oplossingen buiten de eigen landgrenzen, zoals het stimuleren van de economie in ontwikkelingslanden. Onder Nederlanders denkt 2 op de 3 (67%) dat het stimuleren van de economie in arme landen de beste manier is om migratie tegen te gaan (zie figuur 11). Deze veronderstelling dat economische groei in minder ontwikkelde landen migratie uit deze landen zal afremmen wordt doorgaans breed gesteund. Minister Ploumen van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking presenteerde in mei 2015 nog een plan om te investe-

BOX 4. GESLOTEN GRENZEN

De toenemende restricties van de afgelopen jaren lijken geen remmend effect te hebben gehad op migratie naar Europa. Wel hebben zij geleid tot een 'industrie van mensensmokkelaars', zo laat onderzoek zien. Migranten weten via deze tussenpersonen en alternatieve routes vaak een land toch (illegaal) binnen te komen (zie oa (Morrison & Crosland, 2001), (Papadopoulou, 2004)). Uit angst nooit meer terug te kunnen keren naar het gastland, zullen migranten bij een restrictief beleid bovendien niet snel weer (tijdelijk) terugkeren naar het land van herkomst (De Haas, 2014). Dit geldt ook voor de migranten die zich al gevestigd hebben. Deze controles doorbreken dus het natuurlijke circulaire verloop van migratie: er is meer permanente migratie en minder terugkeer naar het land van herkomst (De Haas 2014, (Leijendekker, 2015)*. De Britse econoom en auteur Philipe LeGrain (2007) pleit zelfs voor het helemaal open gooien van de grenzen. Legrain wijst daarbij onder meer op de toegevoegde (economische) waarde van migranten, zowel in het vestigingsland als in het land van herkomst (met dank aan remittances) (Legrain, 2007). Daarnaast is vanuit moralistisch per-

spectief een streng grensbeleid volgens Legrain onaanvaardbaar. Hij schetst het huidige migratiesysteem als "een vorm van mondiale apartheid waarin de rijke hoogopgeleide elite zich vrij over de wereld kan begeven, terwijl van arme mensen wordt verwacht dat ze op de plek blijven waar ze geboren zijn" (Visscher, 2015). Een stelling die wordt onderschreven door de Nijmeegse onderzoeker Henk van Houtum. Het visa-beleid van de EU discrimineert volgens hem op basis van geboortegrond. Hij beschrijft in zijn publicaties de Europese Unie als een doorgeslagen 'global border machine' die enkel zorgt voor een toename in illegaliteit, en meer xenofobie en angst onder de bevolking in vestigingslanden (Houtum, 2010).

*Cijfers van het CBS tonen aan dat de terugkeer onder met name westerse migranten hoog is. Ruim 80% van de Japanse, Canadese en Amerikaanse immigranten (vaak hier gekomen voor werk of studie) woont tien jaar later niet meer in Nederland. De helft van de Polen, Bulgaren en Roemenen zijn na 10 jaar sinds 2003 vertrokken. Van de immigranten uit Turkije, Marokko en Suriname is na tien jaar ongeveer 30% teruggekeerd. Ook immigranten uit landen waar veel vluchtelingen vandaan komen, wonen meestal na tien jaar nog in Nederland (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2015b).

FIGUUR 11

"Het stimuleren van de economie in arme landen is de beste manier om migratie tegen te gaan"

ren in ontwikkeling in (Noord) Afrika met het idee het toekomstperspectief van de inwoners daar te vergroten en zo de kans op migratie te verkleinen (Ploumen, 2015). Deze veronderstelling is volgens migratieprofessor Hein de Haas echter te kort door de bocht. Hij laat zien dat – los van de oorlogsvluchtelingen uit bijvoorbeeld Syrië – het juist de relatief welgestelden zijn die hun heil in Europa zoeken. Het zijn vaak hoogopgeleide jonge mannen wiens hoge ambities (nog) niet goed aansluiten bij de omstandigheden in eigen land. Economische groei leidt volgens de Haas in eerste instantie juist tot meer migratie (de Haas, 2014; Leijendekker, 2015).

3.6 SAMENVATTING

De resultaten laten zien dat Nederlanders aan de ene kant begaan zijn met het lot van migranten; bijna de helft (47%) is het ermee eens dat Nederland altijd migranten moet blijven toelaten die een veilige verblijfplaats nodig hebben. Ook steunt de helft het verlenen van een verblijfsvergunning als het gaat om oorlogsvluchtelingen, gezinshereniging of migranten die in eigen land worden bedreigd wegens hun religieuze of politieke standpunten dan wel hun seksuele voorkeur. Dit zijn tevens de gronden op basis waarvan de IND officieel asiel kan verlenen. Deze solidariteit lijkt echter begrensd: voor zogenaamde ‘gelukszoekers’ is men duidelijk minder ruimhartig. Slechts 1 op de 6 vindt armoede in het land van herkomst een goede reden om iemand een verblijfsvergunning te verlenen. Bovendien zien Nederlanders de migranten die naar ons land komen niet als een verrijking maar eerder als bedreiging: 2 op de 5 denkt dat migranten die zich hier vestigen banen af pakken van Nederlanders. Ook vindt een derde van Nederlanders dat er veel mensen van andere nationaliteiten in ons land wonen. Een kwart van hen vindt dit aantal nationaliteiten zelfs te veel. Dat is een aanzienlijk deel van de Nederlandse bevolking. Deze cijfers tonen aan dat Nederlanders niet onverdeeld positief tegenover migratie staan.

Daarnaast wijzen 6 op de 10 Nederlanders de stelling af dat het Nederlandse asielbeleid te streng is: zij zouden dit weleens te soft kunnen vinden. Indicatief voor een roep om een strenger beleid is dat 6 op de 10 Nederlanders menen dat strengere grenscontroles een goede oplossing zou zijn om migranten buiten Nederland te houden. Daarnaast ziet een even grote groep Nederland heil in een oplossing buiten de eigen landgrenzen. Volgens 7 op de 10 Nederlanders is het

7

Cijfers uit de Eurobarometer uit het najaar van 2014 bevestigen dit beeld: 46% van de Nederlanders zegt daarin positief te staan tegenover immigratie vanuit landen buiten de EU, terwijl 50% hier negatief tegenover staat (European Commission, 2014).

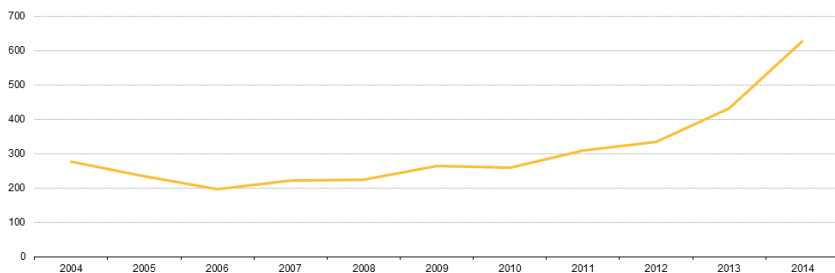
stimuleren van de economie in ontwikkelingslanden de beste manier om migratie naar Nederland tegen te gaan. Het is echter maar de vraag of beide veronderstellingen (strenger grensbeleid en groeiende economie in ontwikkelingsland) daadwerkelijk effectief zijn in het tegengaan van migratie (Legrain, 2007; De Haas, 2014).

De cijfers bevestigen de eerder veronderstelde relatie tussen de overschatting van de migratiedruk en opvattingen over migranten en asielbeleid: hoe hoger de druk op Nederland wordt ingeschat, hoe negatiever men denkt over migranten. Ook zijn zij vaker voor strengere grenscontroles. Uitspraken als die van Teeven over een ‘explosieve toename in aanvragen’ (uitvoerig opgepikt door de media), dragen dus zeer waarschijnlijk bij aan een negatieve beeldvorming over migranten. (Zie verder hoofdstuk 5.)

4. MIGRATIE NAAR EUROPA

In de afgelopen decennia is de migratiedruk op Europa enorm toegenomen. Vanwege de economische welvaart, relatieve veiligheid en politieke stabiliteit zijn veel Europese landen een aantrekkelijke bestemming voor migranten. Zij proberen (al dan niet legaal) Europa binnen te komen. In 2014 kregen de 28 EU-lidstaten gezamenlijk 626.000 asielaanvragen te verwerken, een stijging van 44% ten opzichte van het jaar ervoor (zie afbeelding 3). Deze toename is vooral te verklaren door de groei van het aantal Syrische vluchtelingen dat in Europa asiel aanvraagde. Cijfers over het eerste kwartaal van 2015 laten zien dat dit jaar het aantal aanvragen zeer waarschijnlijk nog hoger zal uitvallen. In vergelijking met de eerste drie maanden van 2014, vroegen er in het eerste kwartaal van 2015 al bijna twee keer zoveel mensen asiel aan in Europa (Eurostat 2015b). Vooral de druk op Duitsland en Hongarije is groot.

Dit toenemende verkeer van personen binnen een continent met open grenzen vraagt om gezamenlijk Europees asielbeleid. In deze Europese samenwerking –

(*) 2004–07: EU-27 and extra-EU-27.

Source: Eurostat (online data codes: migr_asyt2 and migr_asyapct2a)

AFBEELDING 3

Totaal aantal asielaanvragen (uit niet-EU landen) in de 28 EU lidstaten tussen 2004 en 2014 (in duizenden) (Eurostat, 2015b).

waarvan de basis werd gelegd in 2003 met de zogenaamde Dublin-verordening - streven de landen officieel niet alleen naar harmonisatie en coördinatie van het asielbeleid, maar staat ook de onderlinge solidariteit centraal (zie box 5). Deze wederkerigheid tussen Europese landen lijkt op dit moment crucialer dan ooit. Zo is sinds 2013 (als indirect gevolg van de 'Arabische Lente' in 2011) de stroom van vluchtelingen die vanuit Noord-Afrika in boten de Middellandse Zee oversteekt enorm gegroeid. Deze stroom neemt nog altijd toe: in de eerste helft van 2015 hebben al 137.000 bootvluchtelingen (vaak op de vlucht voor oorlog en onderdrukking in instabiele landen als Syrië, Eritrea en Libië) de oversteek gewaagd (UN High Commission for UN High Commissioner for Refugees, 2015). In 2014 waren er in totaal 219.000 bootvluchtelingen, bijna vier keer zoveel als in 2013. Niet alle migranten overleven de risicovolle tocht. Dieptepunt tot nu toe was de ramp in april 2015 voor de kust van Libië, waarbij circa 800 bootvluchtelingen op weg naar Italië verdronken.

De problematiek rondom de bootvluchtelingen stelt de onderlinge solidariteit tussen Europese lidstaten ernstig op de proef. Aangezien bijna al deze migranten in Italië of Griekenland aankomen, worden deze grenslanden in Zuid-Europa onevenredig belast. De kosten voor opvang en reddingsoperaties op de Middellandse Zee lopen in de miljoenen euro's per maand, en migranten komen terecht in overvolle kampen onder slechte omstandigheden. Deze Zuid-Europese landen doen daarom een beroep op andere EU-landen om hen te ontzien door de opvang van deze vluchtelingen eerlijker te verdelen. Inmiddels is (deels) gehoor gegeven aan deze oproep. Zo besloot de Europese Raad in april 2015 onder meer de EU-operaties op zee (Triton en Poseidon Sea, zie box 6) uit te breiden door de financiële middelen hiervoor te verdriedubbelen. Ook stemde de Raad in met een militaire operatie om mensensmokkel op de Middellandse Zee tegen te gaan (Europese Raad, 2015). Minder eensgezind waren de EU-landen over het plan van de Europese Commissie voor verplichte quota voor de lidstaten om de vluchtelingen op te vangen. Met dit quotum zouden alle lidstaten van de EU bijdragen aan de vluchtelingenopvang, wat voor Nederland zou neerkomen op zo'n 7000 vluchtelingen per jaar (4,35%). De Europese Raad veegde het plan uiteindelijk van tafel: veel (Oost-Europese) landen waren niet bereid hun grenzen te openen voor een opgelegd aantal vluchtelingen. De verdeling moet nu niet verplicht, maar vrijwillig plaatsvinden. Premier Rutte heeft aangegeven dat Nederland hiertoe bereid is, mits andere landen ook hun verantwoordelijkheid nemen. Staatssecretaris Klaas Dijkhoff (VVD, Veiligheid en Justitie) melde op 20 juli dat Nederland snel een begin zal maken met de opvang van 2047 extra vluchtelingen (de Volkskrant, 2015b). Nu ook de problemen als gevolg van de grote aantallen vluchtelingen rondom de Kanaaltunnel toenemen, zwelt de roep om een gedeelde Europese

verantwoordelijkheid weer aan. In een opiniestuk in de Britse krant *The Sunday Telegraph* roepen de Franse en Britse ministers van Binnenlandse Zaken andere Europese bewindslieden op hun verantwoordelijkheid nemen. Zij menen dat de crisissituatie in Calais niet kan worden gezien als een probleem van alleen Frankrijk en Groot Brittannië. Het is volgens hen een ‘globaal migratieprobleem’ op Europees en internationaal niveau (Ross, Barrett, Freeman, & Mendick, 2015). Hoe denken Nederlanders hierover? Het *Nederlanders & de Wereld* onderzoek laat zien dat Nederlanders zich in toenemende mate bewust zijn van de onderlinge samenhang van migratievraagstukken (Boonstoppel & van Elfrinkhof, 2014). Maar betekent dit ook dat zij denken dat Nederland deels verantwoordelijk is voor de aanpak van de problemen rondom bootvluchtelingen. En zo ja, met welke middelen?

BOX 5. GEMEENSCHAPPELIJK EU BELEID

Ieder land binnen de Europese Unie heeft een eigen migratiebeleid. Daarnaast hebben de lidstaten op sommige terreinen gezamenlijke afspraken gemaakt. Dat heeft vooral te maken met de ‘open grenzen’ binnen Europa: sinds de jaren 90 van de vorige eeuw zijn met het Verdrag van Schengen deze grenzen vervaagd en kunnen Europeanen zich gemakkelijker van het ene naar het andere land verplaatsen. Deze vervaging betekent ook dat migranten en vluchtelingen die van buiten Europa eenmaal de grens van een EU-lidstaat overgestoken zijn, zich betrekkelijk makkelijk door het gebied van de Europese Unie kunnen verplaatsen. Belangrijke afspraken voor afstemming rond het asielbeleid zijn in 2003 vastgelegd in de Dublin verordening: (1) een asielzoeker kan binnen de Europese Unie maar één keer, in één land, asiel aanvragen, en (2) een asielzoeker moet in het eerste EU-land waar ze het EU-gebied binnen komen asiel aanvragen. De Europese Commissie werkt sinds 2008 aan een gemeenschappelijk asielbeleid en in 2013

stemde het Europees Parlement hier ook mee in. Er zijn al gezamenlijke afspraken over de opvang van asielzoekers, de termijn waarin aanvragen van asielzoekers behandeld moeten worden en over het uitzetten van illegalen. In het gemeenschappelijk asielbeleid dat nu in ontwikkeling is staat verdere solidariteit tussen de lidstaten, coördinatie en harmonisatie centraal. Volgens planning zou dit beleid in 2015 rond moeten zijn. EU lidstaten moeten de gezamenlijke afspraken uiteindelijk vertalen naar het eigen nationale beleid. Migratie en asiel waren belangrijke thema's voor de landelijke politieke partijen bij de verkiezingen voor het Europees Parlement in mei 2014. Ook voor de Nederlandse kiezers lijkt dit thema van belang: ruim 1 op 3 van stemmers (38%) geeft in deze studie aan opvattingen van een politieke partij over vluchtelingen, migratie of asielzoekers belangrijk te vinden bij de keuze voor een partij tijdens de Europese Verkiezingen. Slechts 15% vindt dit niet. Vooral onder PVV stemmers (70%) en Neder-

landers die bij de Europese Verkiezingen op Groenlinks (58%) hebben gestemd, was migratie een bepalende factor voor de keus op de partij van hun voorkeur. Aanvullende cijfers van de Eurobarometer laten zien dat

85% van de Nederlanders voor een gemeenschappelijk Europees migratiebeleid is (European Commission, 2015).

Bron: www.europa-nu.nl

BOX 6. TRITON EN POSEIDON SEA

De namen Poseidon en Triton komen uit de Griekse mythologie en zijn verbonden met de zee; Poseidon is de god van de zeeën en Triton is zijn zoon. In de wereld van patrouilles en opsporing van bootvluchtelingen op de Middellandse zee zijn de operaties Poseidon en Triton eerder zusjes van elkaar. Poseidon Sea wordt vanuit Griekenland uitgevoerd en richt zich op de bewaking van de oostelijke mediterrane grenzen. Triton heeft Italië als uitvalsbasis en bestrijkt het gebied ten zuiden van Sicilië, de eilanden Lampedusa, Linosa en Lampedusa en de kustgebieden rond Calabria in zuidelijk Italië. De programma's zijn opgezet onder Frontex; het Europese agentschap dat toeziet op de bewaking van de Europese buitengrenzen. Het voornaamste doel van Poseidon Sea en Triton is de grenzen te bewaken en migranten af te schrikken. In de praktijk kunnen de operaties echter niet om de opvang van bootvluchtelingen heen. Nederland doet (middels het leveren van een

patrouilleboot en leden van de Koninklijke Marechaussee) ook mee aan Triton. Triton is de opvolger van het uitgebreidere Mare Nostrum programma. Deze operatie – geïnitieerd en uitgevoerd door Italië – hield zich nadrukkelijker dan Triton ook met de opsporing en redding van migranten bezig. Mare Nostrum bestreek bovendien een groter gebied dan Triton en beschikte over een aanzienlijk groter budget. Het budget voor Triton was aanvankelijk 3 miljoen per maand, terwijl Italië maandelijks 9 miljoen investeerde in het Mare Nostrum programma. In mei 2015 besloot de Europese Commissie om tot het eind van dit jaar een aanvullend budget van 26,25 miljoen euro te reserveren voor zowel operatie Triton als Poseidon Sea. Daarmee komt het totale jaarbudget voor Triton uit op 38 miljoen en voor Poseidon Sea op 18 miljoen euro. In 2016 komt daar nog eens 45 miljoen euro bovenop (Europese Raad, 2015; (Frontex, 2015).

4.1 GEDEELDE EUROPESE VERANTWOORDELIJKHEID?

De meeste Nederlanders zijn ruimhartig in hun opvatting wie er verantwoordelijk is voor de opvang van migranten die aankomen in Zuid-Europa. Slechts een kwart (23%) van de Nederlanders vindt dat alleen de landen waar migranten aankomen verantwoordelijk zijn voor de opvang van deze migranten (zie figuur 12). Ruim 2 op de 5 (43%) is het hier niet mee eens: zij vinden de opvang van de stroom migranten naar Europa dus een gedeelde verantwoordelijkheid van de Europese landen.

4.2 NEDERLANDSE BIJDRAGE

Niet alleen zien de meeste Nederlanders de opvang van de migranten als een gedeelde verantwoordelijkheid van Europese landen, ook stelt het merendeel (46%) dat het in het belang van Nederland is dat Zuid-Europa wordt geholpen met de problemen rondom de opvang van de bootvluchtelingen (zie figuur 13).

Gevraagd naar de concrete bijdrage van Nederland aan de oplossing van dit probleem, blijkt dat er puntje bij paaltje echter maar weinig steun is voor Nederlandse inzet. Een kwart (24%) vindt dat Nederland de morele verplichting heeft om te zorgen voor een betere opvang van migranten die per boot in Zuid-Europa aankomen. Anderhalf keer zoveel Nederlanders (38%) vindt dat Nederland die morele verplichting niet heeft (zie figuur 14). Daarnaast is maar 1 op de 4 (27%) van de Nederlanders het er mee eens dat Nederland moet meebetalen aan de kosten die Italië maakt met acties op zee om migranten in boten te redden (zie figuur 15).

4.3 OPVANG VAN BOOTVLUCHTELINGEN

Net als de meeste Europese lidstaten, lijken Nederlanders een verplicht quota voor de lidstaten om vluchtelingen op te vangen (ten tijde van vragenlijst nog niet geopperd door de Europese Commissie) niet te steunen. Slechts een kwart (27%) van de Nederlanders is het er mee eens dat Nederland Zuid-Europese landen moet helpen met de toestroom van migranten door een deel van deze migranten in Nederland op te vangen (zie figuur 16). Zij benadrukken met name het grensoverschrijdende karakter van het probleem.

“Het is een grensoverschrijdend probleem dat je in Europa samen moet oplossen” (vrouw, 59 jaar).

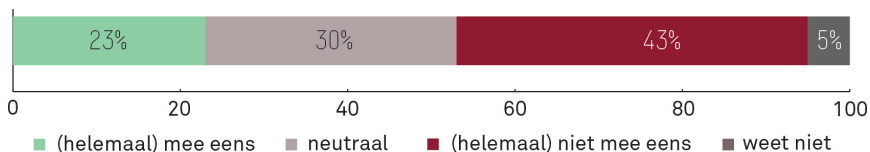
Ook wijzen zij naar de ‘toevallige’ ligging van Italië.

“Italië kan het niet helpen dat het geografisch gelegen is zoals het is. Italië kan de toestroom van migranten niet alleen aan en als Unie zullen we elkaar daarin moeten steunen.” (vrouw, 29 jaar).

Sommigen spreken in hun argumentatie over solidariteit met de medemens en vluchtelingen in het bijzonder.

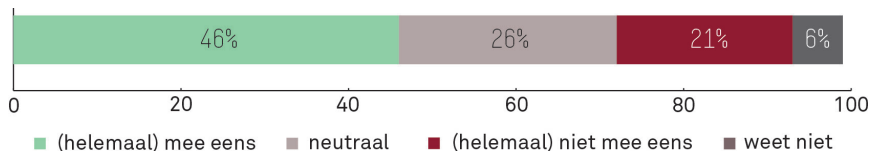
“Het zijn mensen die hulp nodig hebben” (man, 30 jaar).

Anderhalf keer zoveel Nederlanders (39%) keuren het idee van gedeelde opvang echter af. De meest genoemde reden tegen hulp in de vorm van opvang is dat

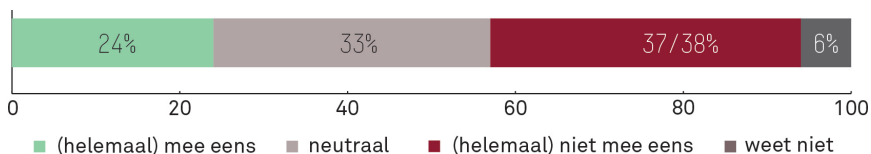
FIGUUR 12

"Alleen de landen waar de migranten aankomen zijn verantwoordelijk voor de opvang van deze migranten".

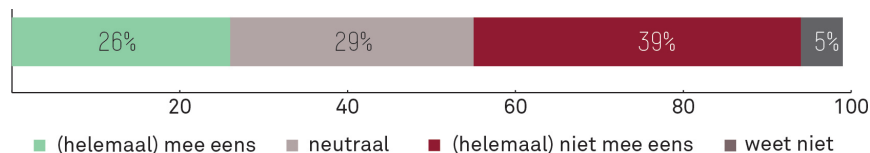
FIGUUR 13

"Het is ook in het belang van Nederland om de problemen in Zuid-Europa met de opvang van migranten te helpen oplossen".

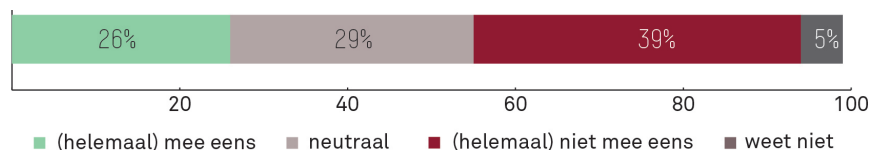
FIGUUR 14

Nederland heeft de morele verplichting om te zorgen voor een betere opvang van migranten die per boot in Zuid-Europa aankomen".

FIGUUR 15

"Nederland moet meebetalen aan de kosten die Italië maakt met acties op zee om migranten in boten te redden".

FIGUUR 16

"Nederland moet Zuid-Europese landen helpen met de toestroom van migranten door een deel van deze migranten hier op te vangen".

Nederland al genoeg migranten heeft opgenomen of dat Nederland vol is.

“Omdat er al genoeg zich melden in Nederland en daar helpen de Zuid Europese landen ons ook niet mee” (vrouw, 51 jaar).

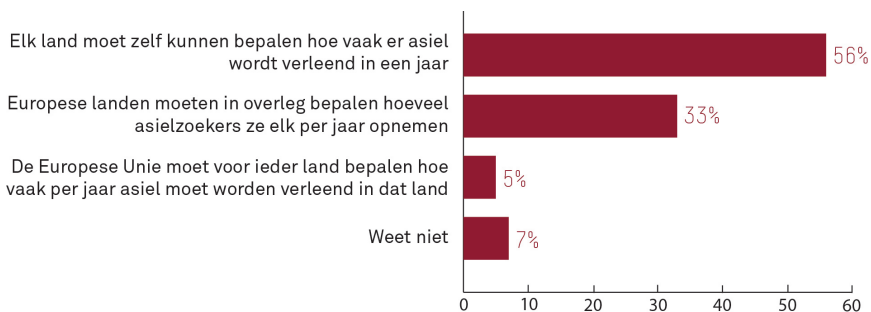
Ook vindt een deel dat de Zuid-Europese landen dat zelf maar moeten oplossen, en dat het ieder land voor zich is. Ook het argument dat de problemen in eigen land eerst opgelost moeten worden, wordt vaak genoemd.

“Ik vind dat elk land zijn eigen probleem moet oplossen, Nederland wordt toch ook niet geholpen, terwijl er hier ook genoeg problemen zijn” (vrouw, 21 jaar).

Daarnaast vindt een deel dat deze migranten sowieso niet opgevangen moeten worden, dus ook niet in Nederland.

“Ze moeten gewoon worden teruggestuurd” (man, 38 jaar).

Ruim de helft van de Nederlanders (56%) vindt dat elk land zelf moet kunnen bepalen hoe vaak er asiel wordt verleend in een jaar (zie figuur 17). Slechts 5 procent vindt dat de EU voor ieder land moet bepalen hoe vaak er per jaar asiel wordt verleend in dat land. Een derde (33%) geeft aan dat Europese landen in overleg moeten bepalen hoeveel asielzoekers ze ieder opnemen.

FIGUUR 17

Sommigen vinden dat ieder land in de Europese Unie zelf moet kunnen bepalen hoeveel asielzoekers er per jaar welkom zijn in eigen land. Anderen vinden dat de Europese Unie of Europese landen in gezamenlijk overleg moet bepalen hoeveel asielzoekers welkom zijn in ieder land. Wat vindt u? (n=1019).

4.4 SAMENVATTING

Nederlanders lijken op het eerste oog solidair als het gaat om het delen van de verantwoordelijkheid voor het oplossen van de problemen rondom bootmigranten in Europa. Slechts een kwart van de ondervraagden vindt dat alleen de landen waar de migranten aankomen, vooral Italië en Griekenland, verantwoordelijk zijn voor de opvang van deze migranten, 2 op de 5 Nederlanders is het daar niet mee eens. Aanvullende cijfers van de Eurobarometer laten zien dat 85% van de Nederlanders voor een gemeenschappelijk Europees migratiebeleid is (European Commission, 2015).

Wanneer het echter aankomt op een concrete invulling van deze gedeelde verantwoordelijkheid, is men minder enthousiast. De meerderheid van de Nederlanders voelt niks voor een financiële bijdrage aan de kosten van reddingoperaties of het opvangen van een deel van de vluchtelingen die aankomen in Zuid-Europa. Er is dus sprake van een zekere tegenstrijdigheid: Zuid-Europese landen hoeven volgens Nederlanders niet alleen de last te dragen, maar dit betekent niet automatisch dat ook Nederland een deel van deze last op zich moet nemen. Samenvattend lijken Nederlanders wel gedeelde verantwoordelijkheid te steunen, maar enkel op vrijwillige basis en zonder financiële verplichting.

5. HOUDING NADER VERKLAARD

Nederlanders verschillen van elkaar, en dit maakt dat zij ook verschillend denken over vraagstukken rondom migratie. In dit hoofdstuk gaan we iets dieper in op wat dit verschil in houding tussen Nederlanders kan verklaren. Ook benadrukken we het belang van beeldvorming.

5.1 OPLEIDINGSNIVEAU

Net als in veel andere onderzoeken, blijkt ook in deze studie dat met name lager en hoger opgeleiden verschillend denken over vraagstukken rondom migratie en (Europese) beleidsvoering hierover⁸. Deze verschillen komen overeen met de karakterisering die het SCP en WRR al eerder schetsten: hoger opgeleiden hebben over het algemeen een open houding, terwijl lager opgeleiden zich meer gesloten opstellen (Bovens et al., 2014). De laatsten zijn vaker tegen het geven van een verblijfsvergunning, ongeacht de reden van de aanvraag. Ook vinden zij vaker dat migranten banen afpakken. Er zijn volgens deze groep sowieso teveel nationaliteiten in Nederland. Hoger opgeleiden daarentegen zien migranten die naar Nederland komen vaker als een verrijking voor Nederland. Zij vinden het asielbeleid vaker te streng en vinden vaker dan laag opgeleiden dat migranten een veilige plek verdienen. Bovendien zijn zij het er vaker mee eens dat Europese landen de lasten rondom migratieproblematiek moeten delen.

5.1.1. Competitie theorie

Hoe kunnen we dit verschil tussen beide groepen verklaren? Dit blijkt lastig: opleidingsniveau hangt samen met andere persoonskenmerken die allemaal (deels) het verschil zouden kunnen verklaren, zoals bijvoorbeeld de hoogte van

8

Tegelijkertijd benadrukken we dat van echte polarisatie rondom deze vraagstukken geen sprake is: er is een grote middengroep (die zowel wat betreft opleidingsniveau als opvattingen tussen beide groepen in zit). Bovendien zijn ook de hoger opgeleiden – ondanks hun relatief open houding – niet onverdeeld positief over migratie.

het inkomen. In de literatuur worden de verschillende verklaringen vaak opgedeeld tussen economische en sociaal-culturele theorieën. Een doorgaans populaire economische opvatting is dat de negatieve houding onder lager opgeleiden voortkomt uit competitiegevoel: zij zouden migranten zien als concurrenten op de arbeidsmarkt (Quillian, 1995). De positie van laag opgeleiden op de arbeidsmarkt is doorgaans onzekerder dan die van hoog opgeleiden en zij werken vaak in dezelfde sectoren als die waar (arbeids)migrant(en) actief zijn, zoals in de (tuin) bouw. Voor deze competitie-theorie is tot nu toe echter geen overtuigend bewijs (Hainmueller & Hopkins, 2014). Al eerder schreven we al dat bijvoorbeeld ook de opvattingen in Nederland over migranten niet negatief is veranderd ten tijde van financiële crisis, iets wat men op basis van deze theorie wel zou verwachten.

5.1.2 Cultureel kapitaal

Theorieën vanuit cultureel-sociaal oogpunt lijken de verschillen beter te kunnen verklaren (Hainmueller, Hiscox, & Margalit, 2011). Met name het verschil in ‘cultureel kapitaal’ tussen beiden groepen is doorslaggevend, oftewel ‘de mate waarin men beschikt over het vermogen om culturele uitingen te herkennen en de betekenis daarvan te doorgronden’ (De Koster & Van der Waal, 2014). Hoger opgeleiden zien cultuur als iets dat door de mens is gemaakt en aan verandering onderhevig is. Laag opgeleiden zien cultuur meer als onveranderlijk en als een natuurlijke ordening van dingen. Door deze houding staan ze minder open voor culturele diversiteit. Zij beschouwen culturele verschillen in de samenleving als ‘grillig, onvoorspelbaar, wanordelijk en betekenisloos’ (De Koster & van der Waal, 2014: 173). Lager opgeleiden hebben over het algemeen ook minder vertrouwen, zowel in mensen als in politieke instituties. Zij hebben daarnaast minder op met de elite. Zij zijn van mening dat het volk het beter weet dan politici of experts (Elchardus & Spruyt, 2012). Dit kan hun afkeurende houding tegenover opgelegde regels over bijvoorbeeld asielbeleid verklaren. De resultaten uit dit onderzoek bevestigen deze bevindingen. Wanneer we alle verschillende achtergrondkenmerken tezamen bekijken, blijkt dat met name het verschil in vertrouwen en in waardenpatroon zorgt voor verschillen in opvattingen tussen hoog en laagopgeleiden. Lager opgeleiden zijn bijvoorbeeld minder vaak voorstander van een verblijfsvergunning voor oorlogsvluchtelingen, omdat zij minder vaak zogenaamde altruïstische waarden onderschrijven. Met andere woorden: zij hebben onbaatzuchtige zorg of het helpen van (vreemde) anderen minder hoog in het vaandel en vinden daarom ook minder vaak dat vluchtelingen een verblijfsvergunning moeten krijgen.

5.2 INVLOED ACTUALITEIT

Aangezien deze waarden grotendeels stabiel zijn tijdens iemands leven, impliceert dit dat opvattingen over migranten niet zomaar zullen veranderen. Zo vor-

men opvattingen over de multiculturele samenleving volgens de Tilburgse hoogleraar Fons van de Vijver een grondhouding die al vroeg wordt gevormd (van de Vijver, 2010). Dit kan verklaren waarom er in de afgelopen jaren nauwelijks variatie is in de houdingen rondom migratie en de multiculturele samenleving. In tegenstelling tot wat vaak wordt aangenomen, hebben incidenten als de moord op Theo van Gogh en de aanslagen op de Twin Towers in New York geen structurele invloed gehad op het denken over multiculturalisme (Breugelmans, van de Vijver, & Schalk-Soekar, 2009). Dit betekent echter niet dat er helemaal geen verandering kan plaatsvinden. Hoe specifieker de vraag, hoe meer variatie. Zo is men bijvoorbeeld niet anders gaan denken over de algemene vraag of migranten zich moeten aanpassen, maar zijn Nederlanders tegelijkertijd wél kritischer gaan denken over Marokkanen en Turken. Ondanks grote stabiliteit op algemeen niveau, kunnen incidenten of actualiteiten specifieke opvattingen dus wel (tijdelijk) beïnvloeden (van de Vijver, 2010).

5.2.1 Roep om gedeelde verantwoordelijkheid gegroeid

Ook deze studie laat zien dat actuele gebeurtenissen de meningen over (specifieke vormen van) immigratie beïnvloeden. We hebben in mei 2015 de Nederlandse burgers nogmaals gevraagd naar het bootvluchtelingenprobleem en de rol die Nederland en Europa hierbij zouden moeten spelen. Hieruit blijkt dat Nederlanders in mei 2015 meer oog voor de problematiek en noodzaak tot (Europese) samenwerking hadden dan in augustus 2014. Nog minder Nederlanders dan vorig jaar vinden in mei dat alleen de Zuid-Europese landen verantwoordelijk zijn voor de opvang van bootvluchtelingen. Dit aantal is in een paar maanden tijd gehalveerd (van 23% naar 12%). Nederlanders die voor een Europese aanpak van dit probleem zijn, vormen nu een duidelijke meerderheid (58%). Ook meer Nederlanders vinden in mei 2015 dat Nederland de morele plicht heeft om te zorgen voor een betere opvang van migranten die per boot in Zuid Europa aankomen (stijging van 24% naar 35%). Ook de steun voor opvang van vluchtelingen in Nederland is iets gestegen: van 26% naar 31%.

Waarschijnlijk speelt de toegenomen media-aandacht voor de kwestie een rol in dit toegenomen gevoel van verantwoordelijkheid. Met sprekende beelden van overvolle boten en opvangkampen en aangespoelde migranten wordt de kwestie in kranten en op tv onder de aandacht gebracht. Daarnaast proberen media met persoonlijke verhalen deze migranten een gezicht te geven. Van grote invloed is waarschijnlijk het gegeven dat de enquête in mei is afgenomen, vrij kort na de grote ramp in april waarbij honderden migranten voor de kust van Libië verdronken. Voor Europa was deze ramp een 'keerpunt' (Europese Raad, 2015). Het is aannemelijk dat deze ramp ook bij Nederlanders de ogen heeft geopend.

5.3 BELANG BEELDVORMING

Niet alleen geeft dit aan dat (specifieke) opvattingen over migratie veranderen al naar gelang de actualiteit, het onderstreept ook het belang van ‘framing’ of beeldvorming. De wijze waarop er in de media over migranten wordt gesproken, beïnvloedt zeer waarschijnlijk hoe Nederlanders over deze mensen denken. Zo zagen we dat Nederlanders meer begrip hebben voor oorlogsvluchtelingen dan voor economische migranten die aan de armoede in eigen land willen ontsnappen. Wanneer bootvluchtelingen in de media worden neergezet als ‘gelukszoekers’ die vanuit het arme Afrika naar het welvarende Europa afreizen, krijgen zij waarschijnlijk minder begrip dan wanneer duidelijk wordt gemaakt dat dit vaak ook oorlogsvluchtelingen zijn uit bijvoorbeeld Syrië⁹. Hoe een probleem door de media ‘geframed’ wordt, is dus van belang met het oog op draagvlak (zie ook (Boonstoppel, 2013). Eerder onderzoek naar beeldvorming over Oost-Europese migranten liet zien dat Nederlanders deze arbeidsmigrantten voornamelijk associëren met oneerlijke concurrentie op de arbeidsmarkt en criminaliteit en overlast. Een beeld dat vaak wordt geschetst in berichtgeving in de media, maar dat niet strookt met de werkelijkheid (Dekker, Den Ridder, Van Houwelingen, Dagevos, & Gijsberts, 2013).

5.3.1 ‘Ingebeelde immigratie’

Aan de ene kant is het een positief gegeven dat blijkt dat Nederlanders zich welwillender opstellen nu het bootvluchtelingenprobleem zo dringend om oplossing vraagt. Aan de andere kant maakt het ook duidelijk dat opinies over migratie lastig te interpreteren zijn. Wanneer we het hebben over migratie en de mening van Nederlanders hierover, kunnen we niet negeren dat het begrip ‘migratie’ een bepaalde lading heeft, die per persoon en per moment verschilt. Gezien de reikwijdte van het begrip, ontbreekt het aan een neutrale alomvattende definitie. Ieder heeft een eigen ‘latente perceptie’: een onbewuste invulling van het begrip. Zo blijkt uit onderzoek dat Nederlanders ‘allochtonen’ bijvoorbeeld voornamelijk associëren met de vier grootste migrantengroepen (Carabain, 2007). Blinder (2012) laat verder zien dat de meerderheid van de Britten bij immigranten denkt aan asielzoekers die zich permanent vestigen. Een veel kleinere groep associeert immigranten met studiemigrantten die zich tijdelijk vestigen. In werkelijk liggen deze verhoudingen juist precies andersom. Blinder spreekt dan ook over ‘ingebeelde immigratie’. Niet alleen wijkt dit beeld af van de statistische werkelijkheid

9

Terminologie of woordkeus doet er dus toe. Tegelijkertijd is de invloed hiervan ook beperkt. Mensen zijn geneigd om van nature uitsluitend informatie tot zich te nemen die bestaande opvattingen bevestigen (de zogenaamde confirmation bias of tunnelvisie).

op basis waarvan politici beleid moeten opstellen, het beïnvloedt ook iemands houding over migratie. Iemand die bij immigranten denkt aan asielzoekers die voor altijd in de UK willen gaan wonen, is vaker voor een streng beleid dan iemand die migratie associeert met tijdelijke studiemigranten.

Dit gegeven beperkt het gebruik en de interpretatie van de cijfers uit deze studie. Het is niet altijd duidelijk wat (of beter gezegd: welk beeld) we meten. Onze assumpties over wat en wie we vragen stellen, zullen soms verschillen van die van de respondenten. Wij kunnen niet uitsluiten dat bij een vraag over vluchtelingen, respondenten ook denken aan economische migranten op de vlucht voor armoede, en op basis van dit beeld hun mening baseren. Voor Nederlanders die de term migratie (onbewust) koppelen aan terrorisme (zoals de Risico- en Crisisbarometer uit juli 2015 laat zien) zullen gevoelens als angst leidend zijn in het beantwoorden van de vragenlijst. Nederlanders die migranten meer als slachtoffers zien, zullen eerder redeneren vanuit empathie. Logischerwijs is men vanuit het eerste oogpunt waarschijnlijk vaker voor restricties dan vanuit empathisch oogpunt.

5.4 SAMENVATTING

Lager en hoger opgeleiden denken verschillend over vraagstukken rondom migratie en (Europese) beleidsvoering hierover. Hoger opgeleiden hebben over het algemeen een open houding, terwijl lager opgeleiden zich meer gesloten opstellen. Dit komt door een verschil in waardenpatroon tussen hoog en laagopgeleiden. Omdat lager opgeleiden minder vaak onbaatzuchtige zorg of het helpen van (vreemde) anderen onderschrijven, vinden zij ook minder vaak dat vluchtelingen een verblijfsvergunning moeten krijgen.

Al eerder rapporteerden andere studies een toegenomen probleembesef in de afgelopen maanden. Deze cijfers laten zien dat er – naast toegenomen zorgen – ook een ‘positieve’ ontwikkeling is. De noodzaak en bereidwilligheid tot Europese samenwerking voor het oplossen van de bootvluchtelingenkwestie is in de afgelopen maanden gegroeid. Waarschijnlijk is dit (deels) het gevolg van toegenomen media aandacht voor de problemen, wat het belang van beeldvorming onderstreept. Wanneer bootvluchtelingen in nieuwsberichten worden neergezet als zogenaamde ‘gelukszoekers’ die vanuit het arme Afrika naar het welvarende Europa afreizen, krijgen deze migranten waarschijnlijk minder begrip dan wanneer duidelijk wordt gemaakt dat dit vaak ook oorlogsvluchtelingen zijn op de vlucht voor conflicten in bijvoorbeeld Syrië of Libië.

Deze gevonden verschillen (tussen groepen Nederlanders maar ook over tijd) benadrukken dat wanneer we het hebben over migratie en de mening van Nederlanders

hierover, we niet kunnen negeren dat het begrip migratie een bepaalde lading heeft, die per persoon en per moment verschilt. Deze ‘latente perceptie’ van migratie beïnvloedt ook iemands houding. In het algemeen kunnen we op basis van bovenstaande cijfers concluderen dat Nederlanders vrij negatief zijn over migratie, maar we moeten daarbij blijven benadrukken dat deze houding afhankelijk is van de specifieke situatie of invulling. Deze cijfers zijn een goede ‘snapshot’ van de publieke opinie over migratie (Blinder, 2014). Aangezien het beeld op basis waarvan Nederlanders hun houding baseren echter vaak afwijkt van de statistische werkelijkheid, zijn zij minder geschikt als richtlijn voor officieel asielbeleid.

6. CONCLUSIE

Migratie is vandaag de dag een wereldwijd en grensoverschrijdend vraagstuk dat raakt aan kwesties rondom veiligheid, verantwoordelijkheid en rechtvaardigheid. Ook Nederland heeft te maken met de gevolgen van deze migratiestromen. De vraag hoe hier mee om te gaan, roept verdeeldheid op en doet de gemoederen soms hoog oplopen. Zo zorgde de zogenaamde ‘bed, bad & brood’ discussie rondom de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers bijna voor een kabinetscrisis. Het is belangrijk om te peilen wat de Nederlandse samenleving weet en denkt over migratie: de gevolgen hiervan doen een beroep op de verantwoordelijkheid en solidariteit van Nederlandse burgers. Om bijvoorbeeld de huisvesting van asielzoekers in goede banen te leiden, moet er soms letterlijk en figuurlijk ruimte worden gemaakt voor anderen. Anderen die vaak verschillende culturele en sociale achtergronden hebben. Bovendien rijkt de eigen verantwoordelijkheid van de Nederlandse burger bij zo’n complexe uitdaging als migratie vaak niet verder dan om met de eigen mening het politieke debat in de gewenste richting te sturen.

Begaan maar niet verantwoordelijk

De cijfers laten zien dat Nederlanders zich enigszins dubbelhartig opstellen: aan de ene kant lijken zij begaan met het lot van migranten, maar aan de andere kant willen zij de verantwoordelijkheden liever buiten de deur houden. Bijna de helft is het ermee eens dat Nederland altijd migranten moet blijven toelaten die een veilige verblijfplaats nodig hebben. Ook steunt de helft het verlenen van een verblijfsvergunning als het gaat om oorlogsvluchtelingen, gezinshereniging of migranten die in eigen land worden bedreigd wegens hun religieuze of politieke standpunten dan wel hun seksuele voorkeur. Tegelijkertijd lijken Nederlanders de migranten die naar ons land komen eerder als een bedreiging dan als een verrijking te zien: zo denkt 2 op de 5 dat migranten die zich hier vestigen banen af pakken. Slechts 1 op de 5 vindt migranten een verrijking voor de samenleving. Ook denkt een aanzienlijk deel van de bevolking dat er (te) veel mensen van andere nationaliteiten in ons land wonen. Migratie is volgens Nederlanders niet een

oplossing voor mogelijke (toekomstige) tekorten aan personeel in ons land.

Strengere grenscontroles goede oplossing

De meerderheid van de Nederlanders (60%) wijst de stelling af dat het Nederlandse asielbeleid te streng is. Een even grote groep meent dat strengere grenscontroles een goede oplossing zou zijn om migranten buiten Nederland te houden. Vooral in het geval van migranten die de armoede in eigen land willen ontvluchten, is men terughoudend. Slechts 1 op de 5 vindt het ontsnappen van armoede in het land van herkomst een goede reden om iemand een verblijfsvergunning te verlenen. Volgens 7 op de 10 Nederlanders is het stimuleren van de economie in ontwikkelingslanden de beste manier om migratie naar Nederland tegen te gaan. Onderzoek laat echter zien dat zowel strengere grenscontroles als het stimuleren van ontwikkeling in herkomstlanden migratie niet per definitie verminderen. Sterker nog; het kan ook een tegenovergesteld effect hebben.

Overschatting druk asielaanvragen

Deze enigszins gesloten houding van Nederlanders komt mogelijk voort uit het beeld dat men heeft van de druk op Nederland wat betreft het aantal asielaanvragen. Nederlanders schatten dit aantal aanvragen vrij hoog in. Het merendeel is er – onterecht - van overtuigd dat Nederland (veel) meer aanvragen te verwerken krijgt dan de omliggende landen. Daarnaast wordt het absolute aantal aanvragen door ongeveer een derde (fors) te hoog ingeschat. En hoe hoger de druk op Nederland wordt ingeschat, hoe negatiever men denkt over migranten, zo laat ook deze studie zien. Ook zorgt een overschatting ervoor dat men vaker voor strengere grenscontroles is.

Gedeelde verantwoordelijkheid, maar wel op vrijwillige basis

Nederland is natuurlijk niet het enige land dat te maken heeft met de uitdagingen die migratie met zich meebrengt. Nederlanders lijken dit goed te beseffen. Zij zijn op het eerste oog solidair als het gaat om het delen van de verantwoordelijkheid voor het oplossen van de problemen rondom bootmigranten in Europa. Zo vindt slechts een kwart van de ondervraagden dat alleen de Zuid-Europese landen verantwoordelijk zijn voor de opvang van deze migranten. Wanneer het echter aankomt op een concrete invulling van deze gedeelde verantwoordelijkheid, is men minder enthousiast. De meerderheid van de Nederlanders voelt niks voor een financiële bijdrage aan de kosten van reddingoperaties of het verplicht opvangen van een deel van de vluchtelingen die aankomen in Zuid-Europa. Zuid-Europese landen hoeven volgens Nederlanders dus niet de last alleen te dragen, maar dit betekent niet dat ze vinden dat ook Nederland een deel van deze last op zich moet nemen. Nederlanders lijken een gedeelde verantwoordelijkheid te erkennen, maar

dan wel op vrijwillige basis en zonder financiële verplichting.

Verschil hoog en laag opgeleiden

Er zijn duidelijke verschillen in de opvatting over migranten en asiel(beleid) tussen hoog- en laagopgeleiden Nederlanders. Hoogopgeleiden zijn bijvoorbeeld toleranter over de komst van migranten naar Nederland. Ook zijn zij vaker voor Europese samenwerking. Opvattingen hierover hangen sterk samen met de waarden die iemand onderschrijft en hoeveel vertrouwen men heeft in politieke instituties.

Belang beeldvorming

Verschillende onderzoeken lieten al zien dat het probleembesef rondom migratie het afgelopen jaar is toegenomen. Deze cijfers laten zien dat er – naast groeiende zorgen – ook een ‘positieve’ ontwikkeling is. De bereidwilligheid tot Europese samenwerking voor het oplossen van de kwestie rondom de bootvluchtelingen is tussen augustus 2014 en mei 2015 toegenomen. Het aantal Nederlanders dat vindt dat alleen Zuid-Europese landen verantwoordelijk zijn is afgenomen en het aantal dat inzet van Nederland steunt is gegroeid. Waarschijnlijk is dit (deels) het gevolg van de toegenomen media aandacht voor het probleem, wat de rol van beeldvorming in de media onderstreept. Wanneer bootvluchtelingen in nieuwsberichten worden neergezet als zogenaamde ‘gelukszoekers’ die vanuit het arme Afrika naar het welvarende Europa afreizen, krijgen deze migranten waarschijnlijk minder begrip dan wanneer duidelijk wordt gemaakt dat dit vaak ook oorlogsvluchtelingen zijn op de vlucht voor conflicten in bijvoorbeeld Syrië of Libië.

Ingebeelde immigratie

De verschillen tussen zowel groepen Nederlanders als tussen verschillende meetmomenten, geven echter ook aan dat we niet kunnen negeren dat het begrip ‘migratie’ een bepaalde lading heeft, die per persoon en per situatie en dag verschilt. Dit impliceert onder andere dat we in het algemeen wel kunnen concluderen dat Nederlanders vrij negatief zijn over migratie, maar dat we tegelijkertijd ook moeten blijven benadrukken dat deze houding afhankelijk is van de specifieke situatie of invulling. Bovendien doet de ‘latente perceptie’ of onbewuste invulling van wat iemand onder het begrip migratie of migranten verstaat, vaak geen recht aan de statistische werkelijkheid op basis waarvan beleid moet worden gemaakt. Opvattingen over migratie gaan dus vooral over het beeld dat men in het hoofd over migratie heeft gevormd. De cijfers moeten dus vooral worden gezien als een goede ‘snapshots’ van de algemene publieke opinie, en niet zozeer als afrekening of richtlijn voor asielbeleid.

ONDERZOEKSVERANTWOORDING

Het onderzoek heeft gelopen van 26 augustus tot en met 2 september 2014. Er is een representatieve steekproef van $n=1420$ volwassenen (18+) uitgenodigd voor dit onderzoek. In totaal hebben er $n=1.019$ mensen deelgenomen (72% respons). De resultaten zijn herwogen naar geslacht, leeftijd, sociale klasse, huishoudgrootte, regio en stemgedrag 2012.

LITERATUUR

- Regeerakkoord VVD-PvdA: Bruggen Slaan. (2012) Den Haag. Geraadpleegd op <http://www.kabinetsformatie2012.nl/actueel/documenten/regeerakkoord.html>
- Advies Commissie Arbeidsparticipatie (2008). *Naar een toekomst die werkt*. Den Haag: Advies Commissie Arbeidsparticipatie. Geraadpleegd op <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2008/06/16/naar-een-toekomst-die-werkt-advies-commissie-arbeidsparticipatie/129-2008-3-11930.pdf>
- Benschop, L. (2015, 26 maart). Nederlandse asielbeleid uitnodigend voor terroristen. Geraadpleegd op <http://www.nu.nl/politiek/4019253/nederlandse-asielbeleid-uitnodigend-terroristen.html>
- Blinder, S. (2012). *Imagined immigration: The impact of different meanings of 'immigrants' in public opinion and policy debates in Britain* (Working paper). Oxford, England: Centre on Migration, Policy and Society, University of Oxford. Geraadpleegd op https://www.compas.ox.ac.uk/fileadmin/files/Publications/working_papers/WP_2012/WP1296_Blinder.pdf
- Böcker, A., & Havinga, T. (1998). *Asylum applications to the European Union: Patterns of origin and destination*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Boonstoppel, E. (2013). *Nederlanders & draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking: De invloed van woordkeus* (Onderzoek). Amsterdam: NCDO.
- Boonstoppel, E., & Van Elfrinkhof, A. (2014). *Nederlanders & de wereld 2014* (Vol. 1). Amsterdam: NCDO.
- Bovens, M., Dekker, P., & Tiemeijer, W. (Eds.). (2014). *Gescheiden werelden? Een verkenning van sociaal-culturele tegenstellingen in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau & Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
- Breugelmans, S.M., Van de Vijver, F.J.R., & Schalk-Soekar, S. (2009). Stability of majority attitudes toward multiculturalism in the Netherlands between 1999 and 2007. *Applied Psychology: An International Review*, 58 (4), 653-671.

doi:10.1111/j.1464-0597.2008.00368.x

Carrel, P. (2015, 3 augustus). Immigrants in Germany swell to record high 11 million. Geraadpleegd op <http://uk.reuters.com/article/2015/08/03/uk-europe-migrants-germany-idUKKCN0Q81W020150803>

Castles, S., De Haas, H., & Miller, M.J. (2014). *The age of migration: International population movements in the modern world* (Fifth edition ed.). New York, NY: Palgrave Macmillan.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2014, 16 mei). Statline: Immi- en emigratie naar geboorteland, leeftijd (31 december) en geslacht Geraadpleegd op <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=03742&D1=0&D2=0&D3=0&D4=0&D5=0&D6=4-18&VW=T>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2015a, 23 juli). Statline: Asielverzoeken en nareizigers; nationaliteit, geslacht en leeftijd Geraadpleegd op <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=83102ned&D1=a&D2=0&D3=0&D4=0-2,4,6,9,11,14-15,18,23,26,28-31,33-34,36,38,l&D5=16&HDR=T,G4&ST-B=G1,G2,G3&VW=T>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2015b, 17 juli). Statline: Meeste immigranten binnen tien jaar weer weg. Geraadpleegd op <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/arbeid-sociale-zekerheid/publicaties/artikelen/archief/2015/meeste-immigranten-binnen-tien-jaar-weer-weg-2013.htm>

Crawley, H. (2010). *Chance or choice? Understanding why asylum seekers come to the UK*. London, England: Refugee Council. Geraadpleegd op <http://www.refugeecouncil.org.uk/assets/0001/5702/rcchance.pdf>

Czaika, M., & De Haas, H. (2014). The globalization of migration: Has the world become more migratory? *International Migration Review*, 48 (2), 283–323. doi:10.1111/imre.12095

De Haas, H. (2014). Human migration: Myths, hysteria and facts: Maastricht University.

De Koster, W., & Van der Waal, J. (2014). Botsende opvattingen over etnische diversiteit en sociale orde: Hoe zijn verschillen tussen lager- en hoger opgeleiden te verklaren? In Bovens, M., Dekker, P. & Tiemeijer, W. (Eds.), *Gescheiden werelden. Een verkenning van sociaal-culturele tegenstellingen in Nederland* (pp. 165-190). Den Haag: WRR & SCP.

de Volkskrant. (2014, 14 mei). Teeven slaat alarm over aantal asielzoekers. Geraadpleegd op <http://www.volkskrant.nl/binnenland/teeven-slaat-alarm-over-aantal-asielzoekers~a3655138/>

de Volkskrant. (2015a, 30 juni). Grenscontroles terug in Denemarken. Geraadpleegd op <http://www.volkskrant.nl/buitenland/grenscontroles-terug-in-denemarken~a4091401/>

de Volkskrant. (2015b, 20 juli). Nederland begint ‘snel’ extra opvang migranten.

- Geraadpleegd op <http://www.volkskrant.nl/binnenland/nederland-be-gint-snel-extra-opvang-migranten~a4104631/>
- De Wit, T. (2015, 23 juli). Waarom vluchtelingen zo het kanaal over willen. Geraadpleegd op <http://nos.nl/artikel/2048443-waarom-vluchtelingen-zo-graag-het-kanaal-over-willen.html>
- Den Ridder, J., Dekker, P., & Van Houwelingen, P. (2015). *COB Burgerperspectieven 2015-2* (Continu Onderzoek Burgerperspectieven). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. Geraadpleegd op http://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2015/Burgerperspectieven_2015_2
- Den Ridder, J., Den Draak, M., Van Houwelingen, P., & Dekker, P. (2014). *COB Burgerperspectieven 2014-4* (Continu Onderzoek Burgerperspectieven). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. Geraadpleegd op http://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2014/Burgerperspectieven_2014_4
- Der Spiegel. (2015, 24 juli). Is the ugly German back? Flames of hate haunt a nation. Geraadpleegd op <http://www.spiegel.de/international/germany/germany-registers-sharp-increase-in-attacks-on-asylumseekers-a-1045207.html>
- Eggink, E., Oudijk, D., & Woittiez, I. (2010). *Zorgen voor zorg. Ramingen van de vraag naar personeel in verpleging en verzorging tot 2030*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Elchardus, M., & Spruyt, B. (2012). The contemporary contradictions of egalitarianism: An empirical analysis of the relationship between the old and new left/right alignments. *European Political Science Review*, 4 (2), 217-239. doi:10.1017/S1755773911000178
- Engbersen, G., Snel, E., Leerkes, A.S., Van San, M.R.P.J.R., & Entzinger, H. (2003). *Over landsgrenzen: Transnationale betrokkenheid en integratie*. Rotterdam: RISBO.
- European Commission (2014). *Public opinion in the European Union* (Standard Eurobarometer, 82). Brussels, Belgium: European Commission. Geraadpleegd op http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb82/eb82_first_en.pdf
- European Commission (2015). *Public opinion in the European Union: First results* (Standard Eurobarometer, 83). Brussels, Belgium: European Commission. Geraadpleegd op http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb83/eb83_en.htm
- Europese Raad. (2015). Buitengewone bijeenkomst van de Europese Raad, 23 april 2015 - verklaring. Geraadpleegd op <http://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2015/04/23-special-euco-statement/>
- Eurostat (2015a). *Asylum decisions in the EU: EU Member States granted protection to more than 185 000 asylum seekers in 2014* (Newsrelease, 82). Brussels, Belgium: European Commission. Geraadpleegd op <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6827382/3-12052015-AP-EN.pdf/6733f080->

c072-4bf5-91fc-f591abf28176

- Eurostat (2015b). *Asylum in the EU: The number of asylum applicants in the EU jumped to more than 625 000 in 2014* (Newsrelease, 53). Brussels, Belgium: European Commission. Geraadpleegd op <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6751779/3-20032015-BP-EN.pdf/35e04263-2db5-4e75-b3d3-6b086b23ef2b>
- Feenstra, W., & Heijmans, T. (2015, 6 februari). Ruim 2700 incidenten in Nederlandse asielcentra. Geraadpleegd op <http://www.volkskrant.nl/binnenland/asielcentra-registreren-lijst-met-geweld-en-zelfmoorden~a3845615/>
- Frontex. (2015, 26 May). Frontex expands its Joint Operation Triton. Geraadpleegd op <http://frontex.europa.eu/news/frontex-expands-its-joint-operation-triton-udpbHP>
- Grütters, C.A.F.M. (2006). *Effecten van groepsgebonden asielbeleidsmaatregelen*. Den Haag: Adviescommissie Vreemdelingenzaken.
- Hainmueller, J., Hiscox, M.J., & Margalit, Y.M. (2011). *Do concerns about labour market competition shape attitudes toward immigration? New evidence*. APSA 2011 Annual Meeting Paper (MIT Political Science Department Research Paper, 20).
- Hainmueller, J., & Hopkins, D.J. (2014). Public attitudes toward immigration. *Annual Review of Political Science*, 17, 225–249. doi:10.1146/annurev-polisci-102512-194818
- Herda, D. (2010). How many immigrants? Foreign-born population innumeracy in Europe. *Public Opinion Quarterly*, 74 (4), 674–695. doi:10.1093/poq/nfq013
- Holtslag, J.W., Kremer, M., & Schrijvers, E. (Eds.). (2012). *In betere banen: De toekomst van arbeidsmigratie in de Europese Unie*. Den Haag: Wetenschappelijk Raad voor het regeeringsbeleid.
- Houtum, v.H. (2010). Human blacklisting: The global apartheid of the EU's external border regime. *Environment and Planning D: Society and Space*, 28 (6), 957 – 976. doi:10.1068/d1909
- Huijnk, W., & Dagevos, J. (2012). *Dichter bij elkaar: De sociaal-culturele positie van niet-westerse migranten in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Jennissen, R.P.W. (Ed.) (2011). *De Nederlandse migratiekaart: Achtergronden en ontwikkelingen van verschillende internationale migratietypen* (Vol. 299). Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek & Ministerie van Justitie/WODC.
- Klumpenaar, S. (2015, 29 juli). Frankrijk zet ME in om Kanaaltunnel te bewaken. Geraadpleegd op <http://www.nrc.nl/nieuws/2015/07/29/frankrijk-zet-me-in-om-kanaaltunnel-te-bewaken/>
- Legrain, P. (2007). *Immigrants: Your country needs them*. London, England: Little, Brown

- Leijendekker, M. (2015, 16 mei). 'Laat migratie de vrije loop'. NRC. Geraadpleegd op <http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2015/mei/16/laat-migratie-de-vrije-loop-1497796>
- Lucassen, J., Lucassen, L., & Manning, P. (Eds.). (2010). *Migration history in world history : Multidisciplinary approaches. Studies in global social history*. Leiden, the Netherlands: Brill.
- Morrison, J., & Crosland, B. (2001). *The trafficking and smuggling of refugees: The end game in European asylum policy* (Working Paper, 39). Geneva: Switzerland: UNHCR. Geraadpleegd op <http://www.unhcr.org/3af66c9b4.html>
- Muysken, J., & Ziesemer, T. (2011). *Immigration and growth in an aging economy* (United Nations University Working Papers Series, 012)
- Papadopoulou, A. (2004). Smuggling into Europe: Transit migrants in Greece. *Journal of Refugee Studies*, 17 (2), 169-186. doi:10.1093/jrs/17.2.167
- Partij voor de Vrijheid (2012). *Hún Brussel, óns Nederland: Verkiezingsprogramma PVV 2012 - 2017*. Geraadpleegd op <http://www.pvv.nl/images/stories/verkiezingen2012/VerkiezingsProgramma-PVV-2012-final-web.pdf>
- Ploumen, L. (2015, 26 mei). Biedt Afrikanen hulp in eigen land. *Opinie*. Geraadpleegd op <http://www.volkskrant.nl/opinie/bied-afrikanen-hulp-in-eigen-land~a4039732/>
- Robinson, V., & Segrott, J. (2002). *Understanding the decision-making of asylum seekers* (Home Office Research Study, 243). London: England: Home Office Research, Development and Statistics Directorate. Geraadpleegd op www.irr.org.uk/pdf/understand_asylum_decision.pdf
- Roodenburg, H., Euwals, R., & Ter Rele, H. (2003). Immigration and the Dutch economy (Bijzondere publicatie, 47). Den Haag: Centraal Planbureau. Geraadpleegd op <http://www.cpb.nl/sites/default/files/publicaties/download/immigration-and-dutch-economy.pdf>
- Ross, T., Barrett, D., Freeman, C., & Mendick, R. (2015, 01 August). Calais crisis: 'This is a global migration crisis'. Geraadpleegd op <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/11778497/This-is-a-global-migration-crisis.html>
- Scheffer, P. (2000, 29 januari). Het multiculturele drama. *NRC Handelsblad*. Geraadpleegd op <http://retro.nrc.nl/W2/Lab/Multicultureel/scheffer.html>
- UN High Commissioner for Refugees (2015). *World at War: UNHCR Global Trends 2014*. Geneva: Switzerland: UNHCR. Geraadpleegd op <http://unhcr.org/556725e69.html>
- Van Duin, C., Stoeldraijer, L., & Ooijevaar, J. (2015). *Bevolkingsprognose 2014–2060: Veronderstellingen migratie* (Bevolkingstrends, 06). Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Van Gorp, B. (2006). *Framing asiel: Indringers en slachtoffers in de pers*. Leuven, België: Acco.

- Verbij, A. (2015, 31 juli). Het geweld tegen asielzoekers in Duitsland komt van vrijbuiters. Geraadpleegd op <http://www.trouw.nl/tr/nl/4496/Buitenland/article/detail/4111194/2015/07/31/Het-geweld-tegen-asielzoekers-in-Duitsland-komt-van-vrijbuiters.dhtml>
- Visscher, M. (2015, 11 juni). Waarom we onze grenzen juist open moeten gooien. Geraadpleegd op <http://www.vn.nl/Archief/Buitenland/Artikel-Buitenland/Waarom-we-onze-grenzen-juist-open-moeten-gooien.htm>
- VluchtelingenWerk Nederland. (2013, 18 april). Menselijke benadering moet terug in asielbeleid. *Persbericht*. Geraadpleegd op <http://www.vluchtelingenwerk.nl/actueel/persbericht/menselijke-benadering-moet-terug-asielbeleid>
- VluchtelingenWerk Nederland (2014). *Vluchtelingen in getallen 2014*. Amsterdam: VluchtelingenWerk Nederland. Geraadpleegd op <http://www.vluchtelingenwerk.nl/sites/public/Vluchtelingenwerk/Publicaties/attachments/VLUCHTELINGEN%20IN%20GETALLEN%202014%20definitief.pdf>
- Zetter, R., Griffiths, D., Ferretti, S., & Pearl, M. (2003). *An assessment of the impact of asylum policies in Europe 1990-2000* (Home Office Research Study, 259). London, England: Home Office Research, Development and Statistics Directorate. Geraadpleegd op www.irr.org.uk/pdf/asylum_policy_impact.pdf

Migratie raakt aan vraagstukken rondom veiligheid, verantwoordelijkheid en rechtvaardigheid. De huidige wereldwijde migratiestromen zijn de afgelopen decennia steeds diverser en daarmee steeds onoverzichtelijker geworden. Tegelijkertijd zorgen grote conflicten in de wereld voor een recordaantal vluchtelingen. Ook Nederland kan zich niet aan de gevolgen van deze migratiestromen onttrekken. Asielmigranten die recht hebben op een woning zorgen in sommige gemeentes voor een tekort aan sociale huurwoningen. En bootvluchtelingen komen aan op toeristische bestemmingen die ook onder Nederlanders populair zijn. Zo wordt ver weg opeens dichtbij.

Het probleembesef van de Nederlanders rondom het thema neemt toe. Steeds meer mensen maken zich zorgen over immigratie en integratie. Maar wat betekent dit? Vinden Nederlanders dat het asielbeleid strenger of juist soepeler moet? En ondersteunen zij de Nederlandse inzet om het probleem te helpen oplossen, of willen ze juist dat Nederland zich liever afzijdig houdt? Dit rapport probeert aan de hand van representatief onderzoek onder 1019 Nederlanders deze vragen te beantwoorden. Het zet tegelijkertijd ook vraagtekens bij de interpretatie van deze cijfers. Wat zeggen opiniecijfers over draagvlak voor (Europees) asielbeleid, als het beeld dat men van migratie heeft per persoon en per moment verschilt? En welke rol speelt de media in deze beeldvorming?